

SZAKDOLGOZAT

SZÉKELY MÁRTA
Gyógypedagógiai szak

Kaposvár
2022

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógiai szak

**A sérült személyek iskola utáni élete, felnőtt- és idős-
kora**

Konzulens: Gelencsérné Dr. Bakó Márta
egyetemi docens

Készítette: Székely Márta
CLTYOM
levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Gyógypedagógiai Tanszék

Kaposvár

2022

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	4
1.1. Témaválasztás indoklása.....	4
1.2. Célkitűzés.....	6
2. ELMÉLETI MEGALAPOZÁS, A TÉMÁVAL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA.....	7
2.1. Történeti áttekintés a gyógypedagógiáról.....	7
2.1.1. A gyógypedagógia – gyógypedagógus – a nehezen tanuló gyermek.....	7
2.1.2. Enyhe fokú intellektuális képességzavarral élő személyek – 3. tanulásban akadályozottak.....	22
2.1.3. Intellektuális képességzavarral élő személyek (értelmileg akadályozottak).....	25
2.1.4. Súlyosan halmozottan sérült személyek.....	26
2.2. Iskola utáni élet.....	27
2.3. Lakhatás lehetőségei. Intézmények Magyarország területén.....	33
3. VIZSGÁLATI ANYAG ÉS MÓDSZEREK.....	35
ÖSSZEFOGLALÁS.....	48
REFLEKTÁLÁS.....	50
IRODALOMJEGYZÉK.....	52
Mellékletek.....	57
Nyilatkozat.....	92

1. BEVEZETÉS

*„Ha az embert olyannak vesszük, mint amilyen,
tulajdonképpen rosszabbá tesszük,
de ha olyannak vesszük őt, amilyennek lennie kell,
akkor azzá tesszük őt, amivé lehetne.”
(Johann Wolfgang von Goethe)*

1.1. Témaválasztás indoklása

Az iskola utáni élet lehetőségeinek kutatását azért választottam, mert a szakmában eltöltött évek során az a tapasztalatom, hogy a sérült gyermekek és fiatalok intézményi elhelyezése nagy gondot okoz a szülők számára. Ha feltérképezem lehetőségeiket, akkor azzal én is egy kicsit segítségül szolgálhatok, hogy közelebb kerüljenek az iskolai élet utáni lakhatás megtalálásához azok a fiatalok, akik nem maradhatnak családban különböző okok miatt. Intellektuális (értelmi) képességzavarral élő tanulókkal 2006 óta foglalkozom. Miután elvégeztem a négy éves képzést, a pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológiai asszisztensképzést és a fejlesztő pedagógiai képzést, jártasságot táborokban szereztem. A szükséges ismereteket gyakorlati alkalmazásban nyári táborokban hasznosítottam, amelyet kilenc alkalommal szerveztem és nagy felelősséggel vezettem. Értelmileg akadályozott csoportokban nevelést, oktatást közvetlenül segítő munkakörben 10 évet dolgoztam, majd tanulásban akadályozott csoportokban tevékenykedtem négy évet. 2021. január 6-tól a Hallássérültek Tanintézetében napközis nevelőtanári feladatokat ellátva, autista tagozaton végzem feladataimat, jelenleg egyéni differenciált fejlesztéseket tartok, testnevelés órákkal kiegészítve a 4-6. osztályban. Nagyon szeretem a munkámat, fontos számomra a segítő hozzáállás, az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása a mindennapi feladatok ellátásában egyazon kompetencia (illetékes) területen. Több iskolában dolgoztam már, és azt látom, noha az óvodai és iskolai oktatásnak megvannak a struktúrái, (rendszerei) tanmenetei, de ezen fiatalok iskola utáni ellátása képlékeny, amely a szülőknek nagy gondot okoz. Tudok azonosulni azzal az aggodalommal, hogy miután a szülő sok sérülés közepette elfogadta másként fejlődő gyermekét, folyamatosan azon aggodalmaskodik, hogy mi lesz az után, ha ő már nem tud támasza lenni gyermekének a későbbi életszakaszában. Ebben szeretnék én is segítségül szolgálni, akár hálózati műhelymunkában részt venni, kis lépésekben a szakma nagyjai mögött. Feltérképezni a Magyarország területén a befogadó intézményeket és összegyűjteni, hogy amikor oda kerül a sor, akkor könnyebben találhasson a szülő gyermekének lakhatási lehetőséget.

A szakmai konferenciákat (tanácskozásokat) nagy előnyben részesítem, szívesen veszek részt workshopokon is. Az előző munkahelyemen tagja voltam az (AAK) Alternatív és Augmentatív Kommunikáció műhely munkacsoportjának.

Érdeklődéssel vettem részt az ELTE BGGYK Dr. Erdélyi Andrea a Carl von Ossietzky Universität Oldenburg tanszékvezető professzor asszony előadásán (2022.09.15.), amely az átmenettervezésről az Alternatív és Augmentatív Kommunikáció legújabb projektjéről, az intellektuális képességzavarral élő fiatalok különböző élethelyzeteiben való alkalmazásáról szólt, a tanulók kísérése a köznevelésből a munka világába. Itt alkalom adódott kitérni az iskola utáni élet lakhatás lehetőségeire, amelyben professzor asszony említést tett a németországi trendről, amely elmondása szerint többségében a családi körben maradás. Néhányan pedig tanáraikkal keresnek lakhatási lehetőséget a lakhelyükhöz legközelebb eső intézményben.

Szakedolgozatom témájának keretében, szeretném felmérni környezetemben a gyógypedagógia területén azokat az igényeket, amelyek gondot okoznak a sérült gyermekek szüleinek az iskolai élet utáni lakhatás és otthontalálás terén. Céloom megtalálni azokat a lehetőségeket, amelyek irányt mutatnak a sérült gyerekek szüleinek és az érintett fiataloknak az intézmény megtalálásában.

A gyógypedagógia eleve egy segítő attitűdöt feltételez, de úgy gondolom, hogy a támogatás nem rekedhet meg a gyermekek segítésében, oktatásában-nevelésében, hanem a szülőkkel való közösségvállalás is része ennek a szakmának. A szülőkkel való kapcsolat az évek során bizonyította, hogy az elfogadás, az egyszerűség és a segítő szándék hasznos támaszul szolgál a gyakorlati életben és ez számomra motiváló tényező.

Írásomat a következő felosztás szerint taglalom:

Szakedolgozatom első részében a gyógypedagógia, a gyógypedagógus és a nehezen tanuló gyermekek tanulási gyengeségeikről, kognitív képességzavarral kapcsolatos jelenlegi ismereteinkről, illetve a tanulási akadályozottságról írok. Megvizsgálva a tanulásban akadályozottak, az értelmileg akadályozottak és a halmozottan sérültek lakhatási lehetőségeit az iskolai élet után. Majd empirikus kutatásaimat mutatom be, amelyeket kérdőívek és interjúk segítségével végeztem.

1.2. Célkitűzés

Kutatás célja a „fogyatékos” kifejezés kvantitatív vizsgálata a környezetemben mindazon sérültekre vonatkozóan, akik valamilyen veleszületett vagy szerzett sérüléssel élnek. A különleges bánásmódot igénylő személyek „fogyatékos” megnevezésének nyelvi kifejezését **kérdőívek** segítségével kutatom.

Céлом, az objektivitás megközelítéséhez a szóhasználatban forgó jelenségről alkotott egyéni vélemények és érzelmek megismerése, összegzése. A fogyatékoságot, mint kifejezést, szakmán belül és szakmán kívüli vélemények alapján vizsgálom. Igényem, a szakdolgozat címének módosítása, abban az értelemben, hogy a „fogyatékos” szóhasználat helyett, inkább a „sérült” kifejezést használom. A dolgozat eredeti címe: *„A fogyatékos személyek iskola utáni élete, felnőtt- és időskora”* Úgy gondolom, a „fogyatékos” kifejezés nem egy leíró elnevezés, inkább megbélyegzőnek hathat a társadalom, a szülők és az érintett populáció körében. Az aktuális gyógypedagógiai fogalmakban az akadályozottság, sérülés empatikusabb, kevésbé bántó- vagy megkülönböztető szóhasználat lehet. A kutatásom **kvantitatív** (megszámlálható szempontok szerinti vizsgálat) jellegű, többnyire zárt végű, szórványosan azonban kifejtendő kérdésekkel dolgozom.

Továbbá **kvalitatív** azaz interjúkutatás keretében igyekszem felmérni, megkérdezni az érintett szülők igényét, problémáját a szakmában töltött évek tapasztalataiból kiindulva. A szülők, igényük elmondásával visznek közelebb a kérdések feltárásához. Az **interjúk** keretében kapott válaszok pedig ösztönzést nyújtanak a gyakorlatban történő iránymutatáshoz, egy intézményi lista létrehozásához. A mai magyarországi helyzet feltérképezése, a felnőtt sérült „fogyatékos” ellátás lehetőségei, bentlakásos intézményeinek összegyűjtése megyékre lebontva. Egy tisztább kép hozzásegítheti a szülőket és a szakembereket is egy jobb, erősebb szociális hálóval rendelkező szolgáltatásért való lobbizáshoz. Segítség lehet a szakembereknek az iránymutatásban, szülőknek a döntésben, ha láthatják az összegyűjtött lehetőségeket. Céлом egy olyan **intézmény lista** gyűjtemény összeállítása a szülők számára és a szakma részére, amelyből világossá válnak számunkra az intézményválasztás irányai és lehetőségei - a teljesség igénye nélkül.

Dolgozatomban igyekszem bemutatni és elemezni a kutatási kérdésekre adott válaszok diagramjait, később az interjú válaszait, majd a gyakorlatban összegyűjtött intézmények listáját mellékelem m a szakma és a szülők részére.

A személyiségi jogok védelme érdekében a kezdőbetűk, nemek, korok, helyszínek eltérnek az eredetitől.

2. ELMÉLETI MEGALAPOZÁS, A TÉMÁVAL KAPCSOLATOS SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

2.1. Történeti áttekintés a gyógypedagógiáról

2.1.1. A gyógypedagógia – gyógypedagógus – a nehezen tanuló gyermek

A gyógypedagógia gyakorlatorientált szemléletű rendszer. A tudomány fejlődésével a gyógypedagógia egyre inkább interdiszciplinárisabbá vált, kialakult a tágabb értelemben vett gyógypedagógia, amely tekintetében a fogyatékoság teljes körét vizsgálja, annak kórereditét, kóros mechanizmusait, a fogyatékos személy fejlődésmenetét, személyiség szerkezetét, társas környezetét. Ebben az értelemben beszélhetünk gyógypedagógiai antropológiáról, gyógypedagógiai patofiziológiáról, gyógypedagógiai pszichológiáról, gyógypedagógiai szociológiáról. A szűkebb értelemben vett gyógypedagógia a sérültek speciális tudománya, amely a részterületekre terjed ki.

A történelem során egyes kultúrák sokszínűen válaszoltak a sérülésekre. Minden társadalmat sajátos viszony jellemez a múltjához, jelenéhez és jövőjéhez való viszonyulásában, hogy hogyan viszonyulnak időseikhez, betegekhez, sérültjeikhez és gyermekeikhez az emberek. Az iskolatörténeti változások mindig társadalmi szemléletváltással függenek össze. A szemléletbeli változás függ a társadalmi, gazdasági különbségektől, az éppen érvényes világnézettől, a tudomány fejlettségi fokától (Konczné 2019).

Az ősközösségi társadalmakban élő népeknél a különböző fogyatékkal élő emberekkel való foglalkozásra nem találunk utalást.

Az ókori spártai szokás szerint a csenevész, életképtelennek ítélt csecsemők életéről a társadalom vénjei ítéleztek, és ha úgy döntöttek, akkor a Taigetosz hasadékába hajíthatták. Az apának is minden joga megvolt hozzá, hogy ne fogadja el gyermekét.

A középkorban már a vallásos személyekben szánalom ébredt. Egyházi iskolák jöttek létre, de csak kevés számban, ahol sok volt a tanulatlan ember, ezért csak a látható sérülések tűntek fel. A középkor vége fele kezdett megjelenni a sérült személyek gondozásának gondolata, elindult az intézményes gondoskodás is.

A modern gyógypedagógiai szemlélet kialakulásának történeti és társadalmi aspektusa (nézőpontja), hogy régebben a fogyatékosággal élő embereket elkülönítették. Most pedig az esélyegyenlőségnek van jelentősége, hogy lehetőségeikhez mértén be tudjanak illeszkedni a társadalomba, joguk van az oktatáshoz, az emberi méltósághoz.

Ez a szemlélet megmutatkozik abban is, hogy az értelmi fogyatékosok megnevezései hogyan változtak. Egyre kevésbé stigmatizáló (megbélyegző) kifejezéseket használunk, ma már az értelmi fogyatékos kifejezést felváltotta az intellektuális képességzavar kifejezés. Megteremtődik az új differenciált iskolarendszer és megszabják, hogy kik járhatnak különböző iskolatípusokba. Legelőször a siketeken segítenek, később a látássérülteken, majd az értelmileg akadályozottakon. Magyarországon 1802-ben Vácott, Cházár András kezdeményezésére Siketnéma Intézet alakul. Frím Jakab alapította az első súlyos értelmi fogyatékosok intézetét 1875-ben Rákospalotán. Éltes Mátyás az első magyar kiegészítő iskolát Budapesten 1902-ben alapította (Gál 2012).

A gyógypedagógiai pszichológia úttörője Ranschburg Pál, a gyógypedagógia-kör és gyógytané pedig Szondi Lipót. A pszichopedagógia Vértes O. József nevéhez fűződik.

Magyarországon a gyógypedagógia egyik kiemelkedő alakja Bárczi Gusztáv (1890–1964), aki tanári képesítés és orvosi diploma megszerzését követően a gyógypedagógiát tette szívügyévé, a fogyatékosokkal élők neveléséért. Munkássága számos területre kiterjedt, a hallásnevelés, értelmi fogyatékoság elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozott.

A II. világháború után Bárczi Gusztáv lett a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója (1942–1963) és a gyógypedagógiai intézményrendszer vezetője. Egységes gyógypedagógiai képzés működött hároméves képzési idővel (ELTE Bárczi Gusztáv Történet).

A gyógypedagógia dinamikusan fejlődő tudomány, amelyet az 1900-as évektől foglaltak rendeletbe. Az elmúlt évtizedek alatt jelentős átalakuláson ment át, miközben létrehozta saját nyelvezetét, megalkotta, specializálta a módszereket a diagnosztikában, fejlesztésben, terápiában. Területe multidiszciplináris, vizsgálódásának középpontjában a fogyatékos ember áll. Jellemzően gyakorlatorientált kutatásokat végez.

Korábban súlyossági kategóriákhoz (osztályokhoz) társuló intézmények működtek: pl.: „kiszegítő”, „foglalkoztató” iskolák, egészségügyi gyermekotthonok (súlyosan értelmileg akadályozottak otthona), mindezek merev, nehezen átjárható intézményi struktúrákkal.

Szocializáció (társadalomra vonatkozóan) a társadalmi szemléletmód változása rugalmasabb intézményi berendezkedést eredményezett, melynek főbb pillérei: a befogadó szemlélet, a normalizáció (hatékony beilleszkedés a társadalomba) és a képezhetetlenség megszűnése a fejlesztő iskolák létrejöttével.

Tágabb értelemben vett gyógypedagógia: Természettudományok, Társadalomtudományok. Szűkebb értelemben vett általános gyógypedagógiai tudományok a speciális pedagógiák: Látássérültek pedagógiája – Hallássérültek pedagógiája – Logopédia – Tanulásban akadályozottak pedagógiája – Értelmileg akadályozottak pedagógiája – Halmozottan fogyatékosok pedagógiája – Autisták pedagógiája – Szomatopedagógia – Pszichopedagógia (Gordosné 2004).

A szegregáció, integráció, inklúzió szemléleti befogadás, elfogadás kérdésköre állandóan vitatott téma. Az integrált oktatás az emberi jogokért folytatott küzdelem eredménye. A sajátos nevelési igényű gyermekek beilleszkedésének megsegítését az integrált nevelés teszi lehetővé, ezzel együtt elkerülhetővé válik valamelyest a társadalmi diszkrimináció (megkülönböztetés) is.

A fogyatékoság fogalmáról

Fogyatékos személy a 4. § törvény alkalmazásában (1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról) „az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.” (1998. évi XXVI. törvény)

Fogyatékoság/képességzavar: Az értelmi funkciókhoz szükséges képességek részleges vagy teljes, átmeneti vagy végleges hiánya (Mesterházi – Szekeres 2019).

A biológiai/testi állapotfolyamatok szempontjából meghatározó az orvostudomány. Az elváltozás (anatómiai, genetikai) gyűjtőneve: sérülés.

Sérülés: Időszakos vagy állandó anatómiai, élettani, genetikai veszteség vagy rendellenesség: a sérülés a biológiai működés zavarát idézi elő (Mesterházi – Szekeres 2019).

Pszichikus folyamatok (lelki állapot) szempontjából:

A pszichológiatudomány terminológiája szerint az elváltozás gyűjtőneve: zavar.

A gyógypedagógia-tudomány és a gyógypedagógiai gyakorlat (diagnózis és terápia) szerint az elváltozás gyűjtőneve: fogyatékoság.

A szociális folyamatok (társadalmi állapot) szempontjából: a szociológia, szociálpszichológia, szociálpedagógia, gyógypedagógia gyakorlati területei. Az elváltozás neve a gyógypedagógiában egyezően a VHO terminológiájával: akadályozottság (Mesterházi – Szekeres 2019).

Gyógypedagógia: A gyógypedagógia, a nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelésének - oktatásának fejlesztésének elsődleges színtere, ahol gyógypedagógus végzettségű szakember nyújt segítséget a különböző sérülésekkel élő személyek funkciózavarai (kognitív, szociális, szomatikus, érzékelési, észlelési) korrekciójában (igazításában), kompenzálásában, életviteli nehézségeik kezelésében, habilitációjában és rehabilitációjában. A gyógypedagógia egy külön speciális pedagógia, interdiszciplináris tudományág, amely a 19. században terjedt el Európában, német nyelvterületen. Magyarországon a gyógypedagógia fogalmával először az 1880-as években találkozunk. Frim Jakab (1852 – 1919) nevéhez fűződik a gyógypedagógia fogalmának bevezetése, elsősorban az értelmi fogyatékosokra vonatkoztatva. A gyógypedagógia magába foglalja a segítségre szoruló személyek megismerését, komplex fejlesztését, szűkebb és tágabb környezetben való részvétel feltételeinek támogatását (Mesterházi, 2007; Szabó, 2008). Szűkebb értelemben a sérült személyek nevelése-, oktatása, kísérése, habilitációja (közösségi életben való részvétel akadályozottságának javítása) és rehabilitációja (elveszett képesség visszaállítása) tartozik ide.

A gyógypedagógia tanulási szempontból néz a sérültekre, azt elemzi, hogy a tanulók milyen speciális (sajátos) módszerekkel oktathatók.

A WHO (Egészségügyi Világszervezet) 1980 - definíciója három szintet különböztet meg:

- biológiai, organikus szint, ahol károsodás alakulhat ki
- pszichés funkciók, képességek szintje, ahol funkciózavar alakulhat ki
- szociális szint, ahol társadalmi hátrány, akadályozottság alakulhat ki

Pszichológia: Feladata a pszichometriai megközelítés – az intelligencia mérése. Kiválasztja a megfelelő tesztet, és számszerűsíti az intelligenciaszintet.

Pszichiátria: A kóros viselkedésproblémákkal (ASD /Autism Spektrum Disorder/ autizmus spektrum zavar, ADHD /Attention Deficit Hiperactivity Disorder/ figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar, OCD /Obsessive Compulsive Disorder/ kényszeres-rögeszmes zavar teljes spektrumával foglalkozik. Súlyosabb esetekben a pszichiátriai szakértő feladata, hogy igazságügyi szakértőként is fellépjen, ha bűncselekmény gyanúja merül fel, mert az ő illetékességébe tartozik a beszámíthatóság megállapítása is.

Igazságügy: A korlátozott cselekvőképesség, beszámíthatóság szempontjából kerül a fogyatékosokkal foglalkozók körébe.

Paradigmaváltás a gyógypedagógiában

- Szelekciót kiszolgáló diagnosztika (pl. vak a vakok intézetébe kap ellátást) helyett, fejlesztésorientált diagnosztika (nézzük meg, hogy mire van szüksége és az szerint fejlesszük)
- Képezhetetlenség helyett, súlyosan akadályozottak képezhetősége (halmozottan sérültek is lehetőséget kapnak a fejlesztő nevelésre-oktatásra)
- Szegregáció helyett integráció/inklúzió (szemléleti befogadás)
- Egységes csoportok, tantervek helyett heterogén (vegyes) csoportok, individuális (egyedi) alkalmazkodás/differenciálás
- Iskolára korlátozó oktatás helyett életkori határok tágulása (akár több szakmát is elvégezhet a speciális szakiskolában, majd gondoskodás az elhelyezéséről, lakhatásáról, munkavállalásról, tehát megpróbálunk egy olyan hálót teremteni, hogy támogatásuk ne érjen véget az iskolával)
- Tömegintézmények helyett, tanuló- és lakóközösségek
- Intézmények helyett, családi háttér (Meggyesné 2011)

Nem egymástól elkülönülten, hanem egymást segítve kell működniük.

A fogalmak követik a szemléletváltást, a gyakorlati tevékenységeket. Az egyenlő jogok megfogalmazása a szegregált nevelés (különnevelés) mellett az integrált nevelést (együttnevelést) hozta. Az intézményekben ugyanazok a követelmények mindkét helyen.

Integráció, inklúzió

Az inklúzió felé való elmozdulás mérföldkövének számít az 1994. június 7-10-i Salamancai (Spanyolország) Nyilatkozat és Cselekvési Tervezet (Világkonferencia a sajátos nevelési igényű tanulók neveléséről: elérhetőség és minőség).

A gyermekek óvodai nevelése, iskolai oktatása a szakvéleményben javasoltak alapján, illetve a szülő döntése szerint speciális intézményben **szegregáltan** gyógypedagógiai megsegítéssel, hasonló gondokkal küzdő gyerekekkel a családi közegtől távol vagy többségi óvodában, iskolában integráltan a többi kortárssal együtt és családi közegben maradva történik.

Az **integráció**, integrálás fogalma az értelmező szótár szerint „különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedését, beolvadását jelenti” (O. Nagy – Juhász 1985, 596.)

Az optimális körülmények között megvalósuló integráció célja és egyben hozadéka is a fogyatékosok és a nem fogyatékosok között az esélyegyenlőség, a kölcsönös adáskapás eredményeképpen kialakuló megértés és elfogadás (Kőpatakiné 2011). Meg kell azonban jegyezni, hogy a nem megfelelő körülmények között végbemenő integráció inkább árt, mint használ. Az integráció fogalma a szociológia területéről jött, eredeti jelentése szerint a társadalomban valamilyen szempontból (etnikai, vallási, kulturális, fogyatékos) kisebbségben lévők többségi kultúrába való beillesztését értették alatta.

Az együttnevelés céljaként fogalmazódik meg, hogy minden gyermek – függetlenül az akadályozottságától – az intézményes nevelésben megkülönböztetés és elkülönítés nélkül tudjon részt venni.

Az óvodapedagógus az együttnevelés hatékonysága érdekében különböző szakemberekkel (gyógypedagógussal, az integrációt segítő szaktanácsadókkal) és a szülőkkel is együttműködik (Kovács 2015).

Az integráció – gyógypedagógiai szempontból vizsgálva – a sajátos nevelési igényű gyermekek többségi oktatási intézményekben, megfelelő feltételek biztosítása mellett megvalósuló oktatása-nevelése (Vargáné 2006).

Az objektív tényezők megléte a sikeres integrációnak szükséges, de nem elégséges feltétele. Sokkal fontosabb a másik kategóriát képező szubjektív, személyi, személyiségbeli tényezők szerepe. A tapasztalat azt mutatja, hogy az integráció megvalósulhat szegényesebb eszközök, anyagi feltételek mellett is, amennyiben a résztvevők felkészültsége, szakmai kompetenciái, és főként akarata megfelelő. Fordított esetben – jó anyagi és tárgyi feltételek mellett, de megfelelő személyi tényezők nélkül – integráció nem valósul meg. Az együttnevelés folyamatának meghatározó szereplője a befogadó pedagógus, aki rendelkezik a feladat elvégzéséhez szükséges szakmai és személyi kvalitásokkal (minőségekkel), kompetenciákkal, ezáltal alkalmassá válik a feladatra. A befogadás folyamatában a pedagógus egyben referenciaszemély is, viselkedésével, attitűdjével modellként szolgál a többi gyermek számára (Gaál 2000). Hozzátehető, hogy a szülők számára is.

Az **inkluzív** pedagógia alap gondolata, hogy a gyermekek számára – függetlenül attól, hogy épek, vagy sajátos nevelési igényűek – általánosságban ugyanazok a dolgok szükségesek a felnőtté váláshoz. Más megfogalmazásban az integratív pedagógia „csak” együttnevelés, az inkluzív pedagógia pedig egyenértékű nevelésként értelmeződik (Illyés 1999).

A folyamat során a szociális beillesztés is hangsúlyt kap. A pedagógiai gyakorlatban a differenciálást és az egyéni bánásmódot szükséges előnyben részesíteni, így a többségi gyerekekkel azonos, de egyben rugalmas nevelési programba a sajátos nevelési igényű gyermek is bekapcsolódhat.

Gyógypedagógus

A gyógypedagógus mindazon személyek segítőtje az életvezetésben, akik sérüléskből adódóan fejlesztésre, támogatásra szorulnak nemcsak az oktatás- nevelés kapcsán, hanem a mindennapi élet elemi tevékenységének végzésében is. Funkciózavarai korrekciójában nyújt segítséget. Feladatainak megkezdése előtt minden esetben szükséges tájékozódnia az akadályozott személy korábbi fejlődésmenetéről, szociokulturális háttéréről és az aktuális helyzetéről. A gyógypedagógus a gyógypedagógia területén a sérült személyek életviteli nehézségeik kezelésében felelősségteljesen vállal szerepet. Felsőfokú végzettséggel rendelkező szakember. A gyógypedagógusnak proszociális (segítő hozzáállás) értékekben gazdag, integratív (összekötő) személynek kell lennie: együttérzés, önzetlenség, másság elfogadása magas szinten, fáradhatatlan kitartás, segítségnyújtás, szeretettelgi együttműködés jellemezze. Tapasztalat szerint többen rendelkeznek szakmán belül mindezekkel a készségekkel, határtalan kreativitással, türelemmel és terhelhetőséggel. Továbbá nagyfokú önismeret, figyelemmegosztás, koncentráció, felelősségtudat, türelem, terhelhetőség, rugalmasság mellett a kreativitás, pozitivitás, érzelmi stabilitás, őszinteség, hitelesség, precizitás, empátia, konfliktuskezelés, problémamegoldás és sok más jótékony képessége jelent előnyt a szakma különböző területein. Koragyermekkortól folyamatában tudja segíteni az intellektuális képességzavarral küzdő sajátos nevelési igényű (SNI) személyek széles csoportját fejlődésében, tanulásában, életútjában.

A gyógypedagógusnak döntő befolyása van a gyermek jövőjére, nem csak az iskoláztatásban, de az egész életútján, elősegíti a társadalomba való beilleszkedését, élethosszig tartó tanulását és biztonságos elhelyezését szükség szerint. A kezében lévő eszközök birtokában juttatja el a gyereket/tanulót/felnőttet, hogy minél teljesebb, boldogabb életet élhessen a gyógyító/fejlesztő pedagógia kompetenciái által.

A gyógypedagógus kompetencia területe

Kompetencia területe, szakirányának megfelelő népességcsoport ellátására terjed ki. Általában köznevelési intézményekben, pedagógiai szakszolgálatoknál, a gyermekvédelemben, az egészségügyben, szociális ellátórendszerekben, civil szervezetek és az igaz-

ságügy egyes intézményeiben végzik hivatásukat. A gyógypedagógiai tevékenység kiterjed a teamben végzett munkára a diagnosztizálás tekintetében és a prevencióra is. A diagnosztizálásban segítségére van a gyógypedagógusnak a diagnosztikus protokoll, amely egységessé teszi a gyógypedagógiai diagnosztizálást egyenlő feltételek mellett a team munkában (Gelencsérné 2019).

Gyógypedagógus –történetek (2008). Gordosné dr. Szabó Anna 2. rész filmbejátszásban a gyógypedagógusok gyakorlati kompetenciájáról, Gordosné Szabó Anna elmondása szerint is a gyógypedagógus szerepe kihívásokkal teli, és sok tekintetben veszélyeztetett, amelyhez a gyógypedagógus jól alkalmazkodik. Remélhetőleg a gyógypedagógus-ság, mint szakma megmarad és ez a professzió élni fog (Gordosné 2008).

A gyógypedagógus egyik kiemelt feladata az egyén társadalomba való beilleszkedésének segítése, differenciált fejlesztése az erősségekre támaszkodva az iskola keretein belül. Ehhez azonban nagy hangsúlyt kell fektetni az egyén szociális képességeinek fejlesztésére. Már az elsődleges szocializáció során el kell kezdeni, azonban ennek jelensége az intézményes nevelésben a legmeghatározóbb. Az óvodai nevelés feladata és célja a szociális alapok lehelyezése, amelyet az iskola tovább visz, s lehetőség szerint erősít a gyógypedagógus segítségével.

Elmondható, hogy a gyógypedagógus képzés, akkor éri el a célját, ha az elmélet és a gyakorlati elemek kapcsolódnak, kiegészítik egymást. A gyakorlatok elmélyítik az elméleti ismereteket és a hallgató képessé válik a fogyatékoságok, sérülések, akadályozottságok felismerésére, differenciálására, a gyógypedagógiai nevelés, oktatás, fejlesztés módszertanának, gondozó-segítő eljárások alkalmazására, az egyén individuális gyógypedagógiai differenciált fejlesztési tervének elkészítésére, rehabilitációjának megvalósítására. A képzés során hangsúlyosabb lett a hallgató készségeit fejlesztő elemek bővülése, hogy a sajátos nevelési igényű tanulót saját készségei által tudja fejleszteni az erősségeire támaszkodva (Máténé 2011).

Magyarországon 1963-ig egységes gyógypedagógus képzés folyt. A szakosítás folyamatosan ment végbe, fogyatékosági típusok szerint, legelőször oligofrén pedagógia, amely magába foglalta az értelmi és enyhe sérüléstípust.

A gyógypedagógia fejlődésével az alapképzésen létre jött a Tanulásban Akadályozottak Pedagógiája szakirány, ahol a hallgatót az enyhe értelmi fogyatékosnak minősítettek, illetve nehezen tanuló gyermekek speciális nevelési szükségleteinek megállapítására, gyógypedagógiai nevelési, oktatási, fejlesztési, terápiás és prevenciós feladatok ellátására készíti fel a különböző nevelési, fejlesztési, habilitációs, rehabilitációs színtereken.

A gyógypedagógus tevékenységének jelentős eleme a pedagógiai diagnosztikai team (gyógypedagógus, pszichológus, orvos) munkában, mellyel átfogó és komplex módon válik megismerhetővé a különleges gondozást igénylő gyermek/tanuló/felnőtt objektív képességprofilja. A felmérés által hatékonyabban tervezhető, alkalmazhatók azok a segítői módszerek, technikák, amelyek az egyének bio-pszicho szociális fejlődésüket szolgálják. A pedagógiai diagnosztikai módszerek, tesztek nem sértik a pszichológiai diagnosztika kompetencia határait (Fazekasné 2016).

A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése

A tanulási nehézségek és ebből kialakuló **teljesítményzavarok** kialakulásának több összetevője van és ennek viselkedésbeli kísérő jelensége is gyakori ok. A tanulásra való képesség fejlődése nem korlátozódik az iskolai tanulmányok idejére, az emberi élet folyamatos változásban van (Mesterházi – Szekeres 2019). A tanulási nehézségek típusaiba a tanulási elmaradás/gyengeség, a tanulási zavar és a tanulási akadályozottság sorolható.

Tanulási nehézség

A szakirodalom a 20. sz. utolsó évtizedeitől általában 3 csoportba sorolja a tanulási nehézségeket

1. **Tanulási elmaradás/gyengeség** (lassabban tanulók, nem tartoznak a gyógypedagógia látókörébe, szociálisan hátrányos helyzetűek, pl. akik nem értelmi fogyatékosak)
2. **Tanulási zavar** (részképesség zavar: diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) /ép intellektus (IQ) mellett van, mert nem a beilleszkedés, vagy a magatartás okoz zavart
3. **Tanulási akadályozottság** (enyhe értelmi fogyatékos tanuló az intellektuális képesség zavar (enyhe, mérsékelten súlyos, súlyos, és igen súlyos) kategóriába tartozik. (IQ alacsonyabb az átlagnál)

Az még normálisnak tekinthető, ha első vagy második osztályban a tanulónak meg kell küzdenie az olvasás, írás, számolás rejtelmeivel, de ha továbbra is nehézségekkel küzd, állandóan hibákat vét, akkor valószínű, hogy tanulási nehézség feltételezhető. A magatartászavar, figyelemzavar, dac vagy visszahúzódás is erre utaló jelek lehetnek. A pedagógusnak ezt fel kell ismernie, hogy ne takarja el a problémát a felszíni történés. Tehát nem elég a magatartásra figyelni, érdemes a látszat mögé nézni. Megfelelő bánásmód és pedagógiai módszerek, differenciálás segíthet megelőzni az agressziót vagy a szociális izolálódást.

1. Tanulási elmaradás/gyengeség

Tünetei: Kultúrtechnikák nehezített megtanulása, egyes tantárgyakban tanulási gyengeség, társulhat hozzá, problémát okozó viselkedés. Az iskoláskor előtt kevésbé mutatkoznak, de előjelző tünetek megfigyelhetők óvodáskorban is. Általában az átlagnál alacsonyabb az intelligenciaszint. Gyenge teljesítményű tanulók, akik külön segítség nélkül egyre jobban lemaradnának a tanulócsoport átlagától.

Leggyakoribb előidéző okok: hátrányos szociális környezet, elhúzódó betegség, gyakori iskolaváltás, sok hiányzás, családi életben bekövetkező válságok → elsősorban a környezetéből származó okok.

Becsült előfordulási gyakoriság: tanköteles népesség mintegy 10%-a.

Megelőzés, segítség: differenciált fejlesztés, a szülők és osztálytanítók rendszeres együttműködése, tanulási motiváció erősítése, szociális szolgáltatások, támogatások igénybevétele.

A legenyhébb tanulási problémának (akadálynak) tekinthető a tanulási elmaradás/gyengeség. Ebben a csoportban a tanulók jellemzően lassúbb haladást mutatnak, gyengébb a tanulási motivációjuk, hamar elfáradnak, nem tudnak hosszan koncentráltan (összpontosítottan) figyelni és könnyen elfelejtik a tanultakat. Viselkedésük változó, lehet visszahúzódó vagy a tanórát megzavaró. Valamilyen különleges helyzet következtében megnehezedik a tantárgyi követelmények elsajátítása. Például: hosszantartó betegség, családi krízisek (válságok). A gyenge iskolai teljesítmény és a hátrányos szociális körülmény elősegíti a tanuló lemorzsolódását, akár iskola elhagyást is eredményezhet.

Várható eredmények: A tanulási eredmények nagyon lassú javulása.

A tanulási eredmények javításához nem feltétlenül szükséges külön gyógypedagógiai szakember. A probléma korrigálható kompenzáló, differenciált neveléssel, egyéni fejlesztéssel, korrepetálással, motiváció erősítésével, amely a szülők és a pedagógus szoros együttműködésével valósulhat meg. Jelentős szerep jut a megelőzésben a szociális szolgáltatások, támogatások igénybevételevel (Mesterházi – Szekeres 2019).

2. Tanulási zavar (részterületekben)

Tünetei: a tanulás egyes **részterületein** jelenik meg, különösen az olvasás, írás vagy a számolás, illetve a beszédtanulás területén. Ezekben a tárgyakban eredménytelen-ség, egyéb területeken jobb eredmények is elérhetők. Megjelennek a sikertelen tárgyakkal kapcsolatos tanulási motivációs - és viselkedési problémák.

Előjelző tünetek már óvodás korban megmutatkoznak. Egyes álláspontok szerint bármely intelligenciaszint mellett előfordulhatnak, más vélemények szerint csak a minimum 90, vagy ennél magasabb IQ esetén.

Leggyakoribb előidéző okok: általában korai eredetű neurológiai, neuropszichológiai okok

Becsült előfordulási gyakoriság: a tanköteles népesség: 3-4%-a

Megelőzés, segítség: korai felismerés, fejlesztő foglalkozások, speciális terápiás eljárások, szakemberek együttműködése, szülők bevonása a fejlesztésbe, köznevelési törvény által lehetővé tett kedvezmények (értékelés, felmentés) biztosítása

Várható eredmények: hosszútávon fennmaradó probléma, rendszeres terápia/fejlesztés hatására az iskolai teljesítmény és tanulási motiváció lassan javul

Tanulási zavarról beszélünk, ha az egyén ép intellektusú, azonban intelligenciaszintje alapján elvárható teljesítménytől alacsonyabb a tanulási teljesítménye, elmaradást mutat. Napjainkra a kutatások és a diagnosztikus tapasztalatok hatására a **tanulási zavaroknak három fő csoportja** mutatkozik meg. Az első csoportba a **neurogén tanulási zavarok** tartoznak. A szakirodalomban **részképesség-zavarként** is megjelenik, amely a központi idegrendszer zavart működésének következtében kialakult sajátos kognitív tünetegyüttes.

Több alcsoportra oszthatók aszerint, hogy a tanulási zavar mely teljesítményében mutatkozik meg. Ide tartoznak a fejlődéses diszlexia (olvasási nehézség) és diszgráfia (írás), diszkalkulia (számolás), diszfázia (beszéd), diszpraxia (idegrendszeri eredetű mozgáskoordinációs zavar), a centrális jellegű diszlália (pöszeség, torzított hangok), disznóziák (érzékszervi információk értelmezési zavara), figyelem-, emlékezet zavarai és a hiperaktivitás (túlműködés zavar), melyek egymással sokféleképpen keveredhetnek. A részképességzavarok nehezítik a tanulóknak az írás, olvasás, és/vagy a matematika elsajátítását, nyelvi fejlődését.

A részképesség zavarok az intelligenciaszinttől függetlenül lépnek fel, és jellemzően motorikus, percepciós (észlelés, érzékelés), beszédbeli és kognitív funkciók területén megmutatkozó deficitnek tekinthetők. A második csoport a **pszichogén tanulási zavarok**, amelyek jellemzően az érzelmi élet, a motiváció, az alkalmazkodás és az ezekkel összefüggésbe hozható iskolai teljesítmény, **viselkedési zavarokban** jelentkeznek és a gyermeket a korai életszakaszában ért környezeti ártalom hatására alakul ki. A harmadik csoport a **poszttraumás tanulási zavarok** (Mesterházi – Szekeres 2019).

Bár kialakulásuk szerzett idegrendszeri problémák/betegség következménye, ennek ellenére a megjelenő tanulási zavar pedagógiai módszerekkel befolyásolható. A tanulási zavar nem egyenlő az értelmi képességek sérülésével, mert gyakori, hogy a tanulási zavar kiemelkedő képességekkel társul. Azonban társuló tünetként a tanulási zavar megjelenhet enyhe értelmi sérülésnél, érzékszervi sérülésnél és beszédhibánál is (Mesterházi – Szekeres 2019). A tanulási zavar kognitív és tanulási terápiával jól befolyásolható. Az ilyen problémával küzdő gyermekek fejlesztésére a gyógypedagógusnak különböző módszerek állnak rendelkezésére.

Alkalmazhat fejlesztő kiadványokat vagy maga készít/állít össze feladat/sorokat, amellyel az adott képességhiányt lassan lépésről lépésre tudja fejleszteni. Hatékonyan tud segíteni, ha 3-5 fős kiscsoporttal foglalkozik, ilyenkor célszerű, ha a csoportot azonos probléma specifikumú gyermekek alkotják. **De, ma már a heterogén 10-12 fős csoportokban is meg kell állnia helyét a gyógypedagógusnak.** Egyes esetekben előfordulhat, hogy a gyermek koncentráltabb figyelmet igényel, ilyenkor külön kell vele foglalkozni, gyógypedagógiai asszisztens segítségével. Akkor igazán hatékony a fejlesztés, ha minél korábban elkezdődik a fejlesztés és konkrétan a problémás területtel foglalkozva vissza lép a tanulási folyamat szükséges szintjére, erősségeire támaszkodva.

3.Tanulási akadályozottság

A szakdolgozat rendszere miatt ezt a csoportot részletesebben a soron következő fejezetben ismertetem. (lásd: 2.1.2. Enyhe fokú intellektuális képességzavarral élők-tanulásban akadályozottak)

Kiemelt figyelmet igénylő gyermek/tanuló

A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről 4. §-a következőképpen fogalmaz:

„13. bekezdés - kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló:

a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:

aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,

ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,

ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló,

b) a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanuló,

c) tartós gyógykezelés alatt álló gyermek, tanuló”

(2011. CXC. tv 4. § 13.)

Fontos összefüggés: a hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek speciális helyzete, hogy ők tartozhatnak bármelyik különleges bánásmódot igénylő kategóriába, előfordulhat, hogy a hátrányos helyzetű gyermek kiemelten tehetséges.

SNI: A sajátos nevelési igényű gyermek (SNI) fogalmát a köznevelési törvény 4.§ 25. a következőkben határozza meg: „Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” (2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 4. § 23. bekezdés)

A meghatározásból látható, hogy magában foglal számos fogyatékosági típust, de emellett tanulási, figyelmi zavarokat, vagy autizmust is takarhat, azonban a sajátos nevelési igény nem azonos a fogyatékosággal.

SNI, a megyei Szakértői Bizottság szakvéleményében javasolt diagnózis, amely a nevelési-oktatási intézmény ellátási kötelezettségét vonja maga után (Klein – Mozolai – Tancz 2014). Az SNI olyan gyűjtőfogalom, amelynek alkalmazásával az érintett tanulók számára **többszörös jogokat**, költségvetési többszörös forrásokat biztosítanak, mert nagyobb mértékű segítséget, ráfordítást, beavatkozást igényelnek ellátásuk, nevelésük során. A törvény különbséget tesz az enyhén és közepesen súlyosan sérült értelmi fogyatékos tanulók között (Mesterházi – Szekeres 2019).

A támogatás lehet:

- személyi (pedagógus, asszisztens, azaz nevelést, oktatást közvetlenül segítő munkatárs, alacsonyabb létszám)
- dologi (akadálymentesítés, speciális eszközök)
- pénzügyi (Gyógynevelési preambulumból 2008/2009)

BTM: Beilleszkedési, tanulási és/vagy magatartási nehézség. A járási Pedagógiai Szakszolgálat Szakértői Bizottsága szakvéleményében javasolt diagnózis, amely a nevelési-oktatási intézmény ellátási kötelezettségét vonja maga után (Klein – Mozolai – Tancz 2014).

A **BTMN** rövidítés a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel élő személyekre vonatkozik, melyet a köznevelési törvény következőképpen definiál (határozza meg): „az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.” (2011. évi CXC. Törvény a nemzeti köznevelésről, 4. §. 3. bekezdés.)

A felsorolt nehézségek, hátrányok miatt a gyermek pszicho-szociális fejlődése elmarad és a saját korának megfelelő közösségbe sem tud konfliktusmentesen integrálódni. **Kiemelten tehetséges gyermek, tanuló:** az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség (2011. CXC. tv 4. § 13.

A Köznevelési törvény által kiemelt figyelmet, különleges bánásmódot igénylő gyermekek Kiemelt figyelmet igénylő, vagyis különleges bánásmódot igénylő tanuló SNI és a BTM, **ők a negatív irányban eltérők, őket fel kell zárkóztatni.** A kiemelten tehetségesek, **ők a pozitív irányban eltérők, őket tehetség gondozni szükséges.**

Intellektuális képességzavar (IKZ)

Az intellektuális képességzavar igen komplex jelenség. Jelentős változékonyságot mutatnak az értelmi funkciók, valamint az iskolához és később a munkahelyhez szükséges képességek az adottságok terén. Ezen kívül a képességzavart kiváltó okok is szerteágazóak: a különböző genetikai zavarok az egyéb pre-, peri- és posztnatális (szülés utáni) problémák és behatások.

Az intellektuális képességzavarnak két nagy alcsoportja van:

- a tanulásban akadályozottság és
- az értelmileg akadályozottság a kiemelt figyelmet igénylők körében.

Az értelmi fogyatékos fogalmát váltotta fel az intellektuális képességzavar fogalma (Lányiné 2009), amely a DSM - 5-ben (A mentális zavarok Diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének 2013-as frissítése) jelent meg először.

Hazánkban a képességzavar (Lányiné1989), a fejlődési képességzavar (Lányiné 1968), az intellektuális képességzavar fogalmak bevezetése Lányiné Engelmayer Ágnes munkásságához köthetők (Lányiné 2009, 2012). Ebben a kategóriában tartoznak az enyhén súlyos tanulásban akadályozott tanulók, a közepsúlyos értelmileg akadályozott tanulók, a súlyosan sérült és az igen súlyos fokban sérült tanulók.

Az IKZ azokra a személyekre alkalmazható, akik az intellektuális-kognitív működések, valamint a kortárs csoportokhoz viszonyított adaptív magatartás, jelentős akadályozottságával jellemezhetőek (Lányiné 2009, 17).

Az IKZ személyek csoportja három fő tulajdonsággal jellemezhető:

1. Normál övezet alá eső intellektuális működés
2. Az adaptív (alkalmazkodó) működés vagy a személyes és szociális önellátáshoz napi tevékenységek teljesítéséhez szükséges képességek akadályozottsága: (étkezés, öltözködés, tisztálkodás), illetve szabályok követésére, munkára és másokkal való játékokra szocializáltság.
3. Korai kezdet: az intellektuális képességzavart elkülöníti a felnőtt korban kezdődő degeneratív betegségektől (pl. Alzheimer-kór) (Csákvári 2013).

IKZ kritériumok - nemzetközi kitekintés:

Az USA-ban a diagnosztizálás során a DSM klasszifikációs rendszert használják, amelyben súlyosság szerint négy súlyossági kategóriát különböztetnek meg az IQ pontszámok eredményeit tekintve (DSM-5 diagnosztikai vizsgálat).

A súlyosság szerinti klasszifikáció az APA (American Psychiatric Association) Amerikai pszichiátriai egyesület szerint az IQ tartományokban átfedés van egyes kategóriák között.) (Csákvári 2013).

Csákvári Judit az intellektuális képességzavar és szociális kogníció doktori (PhD) értekezésében olvasható, hogy a jövőben – előreláthatólag – a súlyosság szerinti kódok nem az IQ pontszám alapján kerülnek kiosztásra, feltehetően a támogatási szükséglet, az intellektuális szint és az adaptív terület (szociális, fogalmi és praktikus) szintjének minitázata fogja meghatározni a klasszifikációt (osztályozást) és a szociális támogatást is. (Például az ápolási díj ne csak a súlyos értelmi sérülteknek járjon, hanem a súlyos autistáknak is bármilyen IQ mellett) (Csákvári 2013).

Magyarországon az értelmi fogyatékosok súlyosság szerinti fokozatai:

- F70 Enyhe mentális retardáció: az IQ 50/55-től 70-ig

- F71 Mérsékelt mentális retardáció: IQ 35/40-től 50/55-ig
- F72 Súlyos mentális retardáció: IQ-szint 20/25-től 35/40-ig
- F73 Igen súlyos mentális retardáció: IQ-szint 20/25 alatt
- F78 Mentális retardáció, külön meghatározás nélkül
- F79 Nem-osztályozott mentális retardáció/Mentális retardáció, súlyosság feltüntetése nélkül: mentális retardáció alapos gyanúja van, de a személy intelligenciája nem tesztelhető a szokásos módon (pl. túl súlyos vagy nem kooperáló személyeknél vagy kisgyermekeknél) (Csákvári 2013)

2.1.2. Enyhe fokú intellektuális képességzavarral élő személyek – 3. tanulásban akadályozottak

A tanulási akadályozottság fogalmának kialakulása és tartalmi változásai

A hazai gyógypedagógia a gyógypedagógiai pszichológiai komplex vizsgáló eljárásaival megállapított, intellektuális képességzavar következtében kialakuló tanulási nehézségekkel küzdő enyhe fokú értelmi sérülteket sorolja a tanulásban akadályozottak csoportjába.

Terminológia változása érzékelhető. A gyógypedagógia a biológiai állapot megváltozásában látta a fogyatékos fogalmát. Ha az személy tulajdonságaiban változások fedezhetők fel a fejlődésmenetben a képességek normál rendszeréhez viszonyítottan, akkor fogyatékos gyanúja áll fenn. Kimutatásuk klinikai, diagnosztikai eszközökkel történik.

A XIX. század végén még debilnek nevezték az enyhe értelmi sérült személyeket, majd az 1960-as évek végéig meglévő „oligofrénpedagóga” terminust lassan felváltotta az enyhe és közép-súlyos értelmi fogyatékosok pedagógiája besorolás. Tanulási akadályozottság fogalma az 1980-as évektől van szóhasználatban. Megjelenési formája egyénenként eltérő, individuális atipikus (normál fejlődésmenettől eltérő) fejlődési folyamatban alakul ki. Az 1990-es években történt a gyógypedagógus képzés szétválasztása a tanulásban akadályozottak pedagógiája és az értelmileg akadályozottak pedagógiája szakirányra. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók tehát a tanulásban akadályozott gyermekek körébe tartoznak (Mesterházi – Szekeres 2019).

A tanulásban akadályozott szakirány 1992-ben indult. 2015-ös gyógypedagógus képzési reform során, Budapesten kívül más hazai nagyvárosokban is elindult a tanulásban akadályozott szakirányú továbbképzés.

Tanulásban akadályozottság tünetei: a tanulás minden területén, generalizáltan, átfogóan és tartósan jelentkeznek. Jellemző a kognitív funkciók, beszéd lassúbb fejlődése, diszpraxiás tünetek (cselekvéssorok ügyetlensége a tevékenységekben, idegrendszeri eredetű mozgáskoordináció zavara), figyelem-összpontosítás, lassú feladatvégzés, gyakori hibázás, szociális tanulás nehézségei-viselkedési problémák.

Leggyakoribb előidéző okok: kisebb mértékű idegrendszeri sérülés és/vagy tartósan hátrányos szociális környezet miatt a neurológiai érés lelassulása. Korai segítségnyújtás elmaradása miatt fokozatosan növekedhet az életkori csoportokhoz viszonyított iskolai teljesítmény elmaradása.

Becsült előfordulási gyakoriság: a tanköteles népesség 4-6%-a (enyhe fokú értelmi fogyatékoság vagy szociális környezet következtében kialakuló tanulási akadályozottság).

Megelőzés, segítség: hosszan tartó, rendszeres gyógypedagógiai fejlesztés (együttnevelés keretében vagy eltérő tantervű iskolában), a tanulási képesség szintjéhez igazodó tanulási módszerek folyamatos alkalmazása, szociális hátrányok csökkentése, egészségi állapot folyamatos ellenőrzése, tanulási motiváció megfelelő fejlesztése szükséges.

Várható eredmények: minél korábban megkezdett segítségnyújtás esetén a tanulási képesség fejlődése, javuló tanulási tendenciák, eredmények. Továbbtanulás általában a speciális szakiskolában lehetséges.

Az egyes csoportokra jellemző tünetek esetenként előfordulhatnak bármely csoportban. Pl. tanulási zavarok egyes formái előfordulhatnak a tanulásban akadályozott gyermekeknél.

A tanulási nehézségek legsúlyosabb formája a tanulási akadályozottság. Ez a terminológia az elmúlt évtizedekben jelentős változáson ment át, melyet mutat az a tény is, hogy a mai napig eltérés mutatkozik a gyógypedagógia, a jog, a média és a köznyelv fogalom használatában, azonban elmondható, hogy a pszichés fejlődési zavart, illetve a neurológiai funkciókban jelentkező zavarokat képezik le.

A leggyakrabban idézett meghatározás Mesterházi Zsuzsától származik: „A tanulásban akadályozottak csoportjába tartoznak azok a gyermekek, akik az idegrendszer biológiai és/ vagy genetikai (örökléstani) okokra visszavezethető gyengébb funkcióképességei, illetve a kedvezőtlen környezeti hatások folytán tartós, átfogó tanulási nehézséget, tanulási képességzavart mutatnak.” (Csákvári – Mészáros 2012, 24).

A tanulás minden területén általánosan, átfogóan, tartósan mutatkozik meg és folyamatosan változó állapot, valamint minden gyermek esetében más képet mutat. Jellemző, hogy a megismerő funkciók, a beszéd lassabban fejlődik, valamint figyelem és viselkedési problémák észlelhetők. Ilyenkor a gyermeknek/tanulónak hosszan tartó, rendszeres és intenzív gyógypedagógiai fejlesztésre és terápiára van szüksége. Az egyéni felmért tanulási képességekhez igazodó tanulási módszerek folyamatos alkalmazása, és a továbbtanulásban speciális (sajátos) szakiskola szükséges (Dávid 2015).

A tanulási akadályozottság színessége, változékonysága ellenére mérsékeltén megváltoztatható állapot. Ebben jelentős szerepe van a prevenciónak, mert a kiváltó okok feltárásával és azok minél korábbi megszüntetésével csökkenthető annak súlyossága, valamint, ha a gyermek számára hozzáférhetővé válik a jogszabályban biztosított külön támogatás, akkor teljesítménye, képességei fejleszthetővé válnak.

A **tanulási akadályozottság** fogalmával összefüggésben kell megemlíteni az előzőekben használt **intellektuális képességzavar** fogalmát, mely az enyhén értelmi fogyatékos, mentális retardáció fogalmát váltotta fel, és ezek a személyek a hatályos köznevelési törvény szerint a **kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók** kategóriáján belül a **különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók** csoportjába tartoznak. Jellemzően a tanulási képesség fejlődési zavara miatt nehezen tanulnak, tanulási akadályozottságot mutatnak (Meggyesné – Nagyné 2015).

A tanulásban akadályozott gyermek kognitív képesség profilja diszharmonikus, szenzoros felfogása **atipikus**, (tipikus normál övezettől eltérő) figyelme szétszórt, hiányzik a megosztott figyelem képessége, téri tájékozódása csökkent mértékű.

A gyermek fejlesztésénél cél, hogy komplex (összetett) szükségleti függőségére adjon pozitív választ. Ezért fontos, hogy a foglalkozás legyen interaktív, feleljen meg a gyermek személyiségének, hasson minél több érzékszervére. A gyógypedagógus úgy tanítsa őt, ahogy tanulni tud, mert egyedi, megismételhetetlen, egyedi nevelési, foglalkoztatási szükségletei vannak. Figyelembe kell venni, hogyan, mennyire képes az elmondottakat befogadni, lényeges felkelteni az érdeklődését a tanulásra, motiválni az új ismeretek szerzésére. Szükséges a differenciált fejlesztés.

Ezen kívül a fejlesztés során a tanuló szociális és individuális (egyéni) tényezőire is kell figyelni, mert a tanulók zöme hátrányos helyzetű családból érkezik.

A tanulási akadályozottság csoportjába tartozó gyermekek iskoláztatása megvalósulhat gyógypedagógiai intézményben, vagy integráló iskolában, ahol eltérő tanterv alapján történik az oktatásuk, fejlesztésük.

Tanulási nehézség diagnosztikája, a tanulási akadályozottság megállapítása, összetett komplex folyamat, amely az interdiszciplináris szakértői bizottság team munkájában zajlik. Ilyenkor történik gyógypedagógiai, pszichológiai, orvosi vizsgálat, valamint feltárják a gyermek anamnéziséét (kórtörténetét) eddigi életútját, életkörülményeit. Figyelembe veszik a családi körülményeit, pedagógus véleményét, gyermek teljesítményét, önértékelését.

Folyamatosan nő azon gyermekek száma, akik kiemelt figyelmet igényelnek, minden gyermek más, másként egyedi. A nevelésük az életkori sajátosságaik figyelembevételével mellett, az egyéni sajátosságaikat, fejlettségüket, az adott pillanat fizikai és érzelmi állapotukat szem előtt tartva játszódik. A gyógypedagógusnak (az előzőekben felsorolatkon túl) sokszínű kompetenciával (jártassággal), lelki gazdagsággal, kreatív készségekkel kell rendelkeznie, hogy az átlagtól eltérő gyermek megsegítése, fejlesztése sikeresen megvalósulhasson a szeretet jegyében.

2.1.3. Intellektuális képességzavarral élő személyek (értelmileg akadályozottak)

Még a tanulásban akadályozottság elsősorban iskolai, tanulási helyzetekben megjelenő nehézség, mely többnyire a kisiskolás korban mutatkozik meg erőteljesen, addig az értelmi akadályozottság már közvetlen születés után vagy kora gyermekkorban felismerhető. Fogalomköre is jelentős változáson ment át a gyógypedagógia fejlődésével, azaz a céllal, hogy minél kifejezőbb legyen, kerülje a megbélyegző jelleget és a hangsúlyt a speciális oktatási-nevelési szükségletekre helyezze.

„Napjainkban az értelmi fogyatékoság egy átfogó gyűjtőfogalom, és meghatározásában három elemre koncentrált: a szignifikánsan csökkentebb értelmi funkcionalitásra, az alkalmazkodás zavarára, nehezítettségére, és a 18. életév előtti megjelenésre” (Hatos 2015, 8).

Az **értelmi akadályozottság** a fentiek egy részcsoportja, és ide tartoznak a **középsúlyos**, a **súlyos** és **igen súlyos** fokban értelmi sérült gyermekek, akikről elmondható, hogy a kognitív károsodásuk egyéni, amelyet egyéni tanulási és fejlődési korlátozottság jellemez, ezért speciális segítséget igényelnek. A személyes, hétköznapi élethez szükséges kommunikációs képességek, a szocializációs szabálykövetés eltérő mértékben sérült, amelynek következtében társadalmi hátrányokat is elszenvednek (Hatos 2015).

A hatályos köznevelési törvény alapján az értelmi fogyatékos gyermek/tanuló a különleges bánásmódot igénylők egyik alcsoportjába, a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók körébe sorolható.

Diagnosztizálása a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottságok kompetenciaköre és egy komplex gyógypedagógiai-pszichológiai és orvosi vizsgálat folyamatában történik.

Többségben vannak a **Down-szindróma fejlődési rendellenességgel élők** az értelmileg akadályozottak csoportjában. Az értelmileg akadályozott személyek intézményben, speciális keretek között fejleszthetők

2.1.4. Súlyosan halmozottan sérült személyek

Budapesten FENO – Szociális Szolgáltató Szervezet (amely a 2021/22-es tanévben összevonásra került a környéki iskolákkal). A súlyosan, halmozottan sérült emberek a fogyatékossgal élő személyek közül is a legkiszolgáltatottabb szegmense. A gyógypedagógián belül pedig egy különleges csoportot alkotnak. Halmozott fogyatékossg esetén legalább két vagy több terület érintett, amelyek között nincs közvetlen oki kapcsolat (Pető 2018). Amennyiben az egyik terület igen súlyos sérülése mellett jelen van egy másik területi érintettség is, súlyos, halmozott fogyatékossgról beszélünk, melynek oka méhen belüli vagy a születés körüli időszakban elszenvedett sérülés, illetve genetikai (örökléstan) rendellenesség (Pető 2018).

Az egyes gyermekek fogyatékossga, funkcióképessége, viselkedése igen eltérő, azonban közös jellemzőjük, hogy nagymértékben a környezetükben élő személyektől függenek. A gyermekek a sérüléseik miatt izolálódnak (elkülönülnek), csak speciális fejlesztő csoportokban hasonló társaikkal vannak együtt, valamint sok esetben a kommunikációs képességeik is nehezítettek. A súlyosan fogyatékos gyermek, hatással van a család életére, különleges kihívások elé állítja (Pető 2018).

Súlyos halmozottan sérült gyermekek esetében is a területileg illetékes Tanulási Képességeket Vizsgáló Szakértői Bizottság jelöli ki a pedagógiai fejlesztés vonalát és a fejlesztést végző intézményt, amely a gyermek számára a leoptimálisabb nevelési-oktatási környezet. A fejlesztés igénybe vehető a korai fejlesztés, a fejlesztő-nevelés, fejlesztő nevelés-oktatás, otthoni ellátás keretein belül vagy a gyermek gondozását ellátó intézményben. Miután a gyermekek több szervrendszere is sérült a leghatékonyabb a komplex fejlesztés, melynek fő vonalát a vezető tünet adja.

A tanuló egyéni támogatásának tervezésében fontos a teljes személyiségét a lehető legpontosabban megismerni, azonban ezt sok esetben a gyermek adottságai, kommunikációs képtelensége miatt a hagyományos tesztekkel nem lehetséges, csak a vele való interakció (kölsönhatás) során szerzett tapasztalatok folyamatos megfigyelésének útján.

A súlyosan halmozottan sérült tanulók a 1993. évi köznevelési törvény után kerültek be a közoktatásba, miután megszűnt a „képezhetetlen” kategória.

2.2. Iskola utáni élet

A sérült gyermekeket nevelő szülők egyik legfájdalmasabb kérdése, hogy miképpen gondoskodjanak gyermekeik jövőjéről. Az iskolakötelezettség lezárulásával keresik azokat az információkat, intézményeket, érdekvédelmi szervezeteket, akik segítséget nyújthatnak a társadalmi beilleszkedés területeiben: oktatás, foglalkoztatottság, bevételi források, lakhatás, egészség, rekreációs (tevékeny szabadidős) lehetőségek, támogató kapcsolatok.

Hazánkban is, napjainkra a fogyatékos személyek számos új lehetőséggel élhetnek, jogaik szélesedtek, esélyegyenlőségük javul, az emberi jogi modell szerint ők is a társadalom egyenértékű és egyenlő jogú tagjai.

A jogrendben (2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról) megjelent a támogatott döntéshozatal, amikor a fogyatékos személy által kiválasztott bizalmi személy segíti őt az életét érintő kérdések meghozatalában, aki a cselekvő képességét nem korlátozza. A Szociális törvény (1993. évi III. törvény) határozta meg a szociális ellátásokra való jogosultak körét, feltételeit. Rendelkezett a fogyatékos személyeket támogató ellátásokról, gondozási, lakhatási kérdéseikről. Régen az volt az elképzelés, hogy a fogyatékos emberek ellátása nagy létszámú intézetekben, mindenkitől elzártan, távoli településeken valósuljon meg. Azonban a '90-es évektől szemléletváltás történt, látható volt, hogy ezen intézetek nem segítik elő a bentlakók önálló életvitelre motiválását. Ezért felmerült az igény az egyéni szükségletekre épülő, kis létszámú ellátás iránt, ahol a fogyatékos személyek esélyegyenlősége megvalósul, amely által a lakhatásuk, és az életkörülményeik is javulhatnak, amely a '90-es évek végén a jogrendben is megjelent, és meghatározta milyen feltételeket kell teljesíteniük (Laki 2013).

Nagyon sok szülő nem elég tájékozott, segítségre, informálást vár közvetlen szakemberektől.

Nemzetközi adatok szerint 785 millió aktív (cselekvő) korú fogyatékos ember él összességében a világban (Mesterházi – Szekeres 2019, 501).

Világszerte számos jó gyakorlat mutatja, hogy a fogyatékos személyek is képesek hasznos munkatársként működni, hozzáadni valamit a termeléshez. Így hazánkban is az első COVID hullám alatt a híradóban hallható volt, hogy milyen fontos segítséget tudtak nyújtani a fogyatékos személyek olyan üzemekben, ahol a védekezéshez szükséges védő maszkokat varrták.

Hazai szakemberek a fogyatékos személyek munkaerőpiaci integrációját a komplex rehabilitációs folyamat részének tartják (Mesterházi – Szekeres 2019, 502). Az integráció akkor lesz sikeres, ha a megváltozott képességű személy megkapja az adottságai szerinti szükséges támogatást: egészségügyi ellátást, lelki gondozást, fejlesztési, képzési lehetőségeket és lakhatást.

2.2.1. Az intézményi elhelyezés lehetőségei

A sérült személy életminősége

Életminőségét az befolyásolja, hogyha van biztonságos segítő támogató környezete (lakhatás, és az ő képességéhez mérten esetleges munka). 1993-as törvény négyféle tartós bentlakásos intézményt és egy átmenet ellátást állapított meg:

- ápoló - gondozó otthon vagy ápoló célú lakóotthon (Mesterházi – Szekeres 2019, 497). (önmaguk ellátására nem vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek ellátására)
- fogyatékos személyek otthona (fogyatékos személyek számára, akiknek oktatására, képzésére, foglalkoztatására, valamint gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség)
- rehabilitációs intézmény (enyhébb fokban sérült személyek bentlakásos ellátására, családi környezetbe való visszatérésének előkészítése)
- fogyatékos személyek gondozóháza (átmeneti ellátásra, ha a család tehermentesítésére van szükség) (Mesterházi – Szekeres 2019, 498).

A paradigmaváltás során a szabályozásban és az ellátórendszer kialakításában is lényeges változások történtek:

- kiváltási stratégia, amely arra mutat rá, hogy a sérült személy a társadalom egyenértékű tagjaként életét az – általa igényelt – önállósággal élhesse. A paradigmaváltás az intézményi ellátásról a közösségi életvitelt támogató szolgáltatásokra való áttérést jelenti.

- támogatott lakhatás, a sérült személyek részére önellátási képességének megfelelően biztosít lakhatási szolgáltatást, amely legfeljebb hat fő számára kialakított lakásban, hét-12 fő számára kialakított házban, vagy 50 fő elhelyezésére szolgáló lakásban vagy házban.

A Magyar Kormány 1257/2011. (VII. 21.) számú Kormányhatározatban rögzítette a közösségi ellátásra történő áttérés stratégiáját. Célja, hogy a közeljövőben valósuljon meg a lakókörnyezetben integrált támogatott lakhatás.

Az Országgyűlés 2015-ben fogadta el határozatában a 2015-2025 közötti időszakra vonatkozó Programot. A rendelkezés a Magyar Közlöny 2020. évi 90. áprilisi számában jelent meg, amelyben az intézményi férőhely-kiváltás és a támogatott lakhatás növelését tűzte ki célul (A rendelkezés a Magyar Közlöny 2020. évi 90. számában a 2265. oldaltól olvasható).

A kiváltás folyamatát a Kormány az elkövetkezendő évekre tervezi, hogy új támogatott lakhatási férőhelyek jöjjenek létre. Ehhez a célhoz kapcsolódva az FSZK 2016-ban a „TÁRS – Szociális intézményi férőhely kiváltási szakmai koordinációs műhely kialakítása” című -EFOP-1.9.1-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószerű- projektet indította el. A Projekt célja, a szociális intézményi férőhely-kiváltás szakmai-módszertani háttérének biztosítása, amelyben minden érintett személy szükséges ahhoz, hogy a jelenleg intézményben élők minőségi szolgáltatásokat vehessenek igénybe (Olvasható az Országos Fogyatékosügy Program Intézkedési Tervében).

Ifjú és felnőttkor

Támogatott döntéshozatal intézménye

Az emberi méltóság elidegeníthetetlen és sérthetetlen alapvető jog, amely alapján mindenkit megillet jog alanyiségének elismerése és az élethez való joga.

Az orvosi és a szociális modellt felváltotta az emberi jogi modell, akinek legfontosabb dokumentuma Magyarországon a 2007-es törvény, amelynek címe: Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény. A társadalomnak kötelessége biztosítani a környezeti, kommunikációs, attitűdbéli (pozitívan álljunk hozzájuk) és jogi akadálymentesítést.

Támogatott döntéshozatal (TD)

Tágabb értelmezés szerint egy olyan hozzáállást jelent, hogy a fogyatékosággal élő emberek másokkal egyenjogúak, autonóm személyek, akik a saját életüket irányítani képesek (legkisebb segítséget kapja meg, hogy minél önállóbban tudjon döntést hozni). Szűkebb értelmezésben a gondnokság témakörét újítja meg.

Támogatott döntéshozatal hazája Kanada, ahol szülői kezdeményezésre alakult ki a 70-es években, de csak a 90-es években lépett életbe.

Nagykorú személyek számára, támogatott döntéshozatalt jelent, ha a támogatásra szoruló személy valakit megjelöl (család, barát).

Nem lehet támogató az, akivel érdekellentét áll fenn, vagy aki ellen a támogatott tiltakozik. Lehet két támogató kijelölése is. A lakóotthon - egy bentlakásos ellátási forma kevesebb férőhelyes verziója, amely lakhatást biztosít, ezen személyeknek is.

Ellátási formák

Felnőtt fogyatékos személyek és a pszichiátriai betegek bentlakást biztosító ellátási formái (1993. évi III. törvény IV. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 57. § 2.) A személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátást:

- az ápolást, gondozást nyújtó intézmény,
- rehabilitációs intézmény,
- lakóotthon
- átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény
- támogatott lakhatás (Megállapította: 2012. évi CXVIII. törvény 5. §. Hatályos: 2013. I. 1-től.)
- „egyéb speciális szociális intézmény nyújtja” (Támogatott élet 2021, 125).

A támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek, hajléktalan személyek részére biztosít lakhatási szolgáltatást.

Tanulásban akadályozottak lehetőségei

Egy speciális szakiskolában tanító osztályfőnök vélekedése a gyakorlati élet valóságáról

„Már hetedik, de főleg 8. osztályban a gyógypedagógusok beszélgetnek a tanulók szüleivel, hogy milyen szakmát ajánlanának a gyereküknek. Sok szülő elfogadja a tanácsokat, de sokan többet gondolnak a gyerekeikről, mint amire alkalmasak, illetve képesek.

Ha nem születik közös megegyezés, akkor a szülő elviszi gyermekét másik iskolába, ha közösen egyetértenek a szülő, tanuló és a gyógypedagógus, akkor marad az iskolában szakképzésben, amennyiben van szakiskolai továbbképzése az intézménynek.

Előfordul, hogy elvégzi azt a bizonyos szakmát és nem tud benne elhelyezkedni, ez általában a szakács szakma. A tanulóknak nagyon tetszik ez a szakma, mert a tévében is vonzónak látják. De ahogyan elkezdenek étteremben dolgozni a gyakorlat alatt és látják, hogy nem úgy van, ahogyan elképzelték, nem „babusgatják” őket, akkor el is megy a kedvük, ezért nehezedik a helyzetük. Ilyenkor nagyon nehéz az oktatóknak, sokat kell kommunikálni a tanulókkal, hogy ez már a felnőtt élet kezdete, nagykorúvá válás időszaka, már nem tanár – diák kapcsolat lesz, hanem munkatársi kapcsolatok és főnök – beosztott viszony.

Vannak, akik szakács segédként pizzériában találják meg a helyüket, de biztonsági őrként is dolgoznak, vagy más munkát vállalnak. Az eladó szakmát tanulók közül, sokan a szakma elvégzése után a szakmában sikeresen elhelyezkednek. Boltokban árufeltöltőként megállják a helyüket.

Asztalos szakmában is van olyan tanuló, akik a szakmában dolgozik jelenleg is. Hallani lehetett olyan diákról, aki vállalkozást indított ebben a szakmában. Nagyon szép bútorokat készít. Lakhatásuk általában a családban lehetséges.

Az iskolák változó arányban követik tanítványaikat. A tanulók nem igazán jeleznek vissza életük további alakulásáról néhány kivétellel, néhányan visszajárnak és mesélnek, illetve a Facebookon adnak információt önmagukról.

A kerti munkás tanulók általában kedvet kapnak más szakmák tanulásához, így még második illetve harmadik szakmát is tanulnak páran.

Vannak, akik védett munkahelyre mennek dolgozni pl. Csömörrre. Közülük többen autizmus spektrumzavarral küzdenek, akik ugyan elvégeznek másik szakmát, de nem tudnak alkalmazkodni a környezethez. A védett munkahelyen pedig jól érzik magukat. A sérült egyének esetében, általában a szocializációs folyamat sérül.

A tanulásban akadályozott tanulókat sok év alatt jól fel lehet készíteni, hogy el tudjanak helyezkedni és önálló életre képessé válni. Vannak olyan tanulók, akik mindig segítségre szorulnak, őket a szülők gyámság alá helyezik. Itt is megoszlanak a vélemények a szülők között, mert van olyan szülő, aki nem szeretné gyámság alá helyezni gyermekét, aki nem is gondol az időskorra.

Az enyhe értelmi fogyatékos felnőttek közül egyesek képesek elérni a teljes függetlenség szintjét. Képesek munkát találni a speciális szakiskola elvégzése után és családot alapítani. Többség azonban nehezebben boldogul, elsősorban az otthonmaradás lehetőségét választja.” (Pertikóné Joób Annamária – gyógypedagógus)

2.2.2. Értelmileg akadályozottak lehetőségei

Támogatott lakhatásnál a sérült személynek van egy segítője, aki az életvitel minden területén támogatja és ismeri egyéni sajátosságait, szükségleteit. A segítő mögött pedig egy multidiszciplináris team áll, akikhez bármilyen probléma esetén fordulhat, illetve rendszeres megbeszéléseikkel kialakítják az ellátás hatékony szakmai stratégiáját, a heti napirendet és az egyéni fejlesztési tervet. A segítők szoros kapcsolatot tartanak fenn a szülőkkel, figyelve az ő kéréseikre, problémáikra, dilemmáikra.

A speciális szakiskolában tanító osztályfőnök elmondása szerint:

„A középsúlyos értelmileg akadályozott tanulók részére biztosítva van az életkezéshez való felkészülés, a betanulást igénylő munkafolyamatok ellátása, az évfolyamok száma pedig a speciális kerettanterv szerint meghatározott.

Ők „házi” iskolán belüli vizsgát tesznek és kapnak egy bizonyítványt, hogy elvégezték a „szakmát”. Ez néhány éve változott. Régen 2 év alatt tanulták pl. az udvaros szakmát és a szövő szakmát. Most már 2 év alatt többféle „szakmával” ismerkednek.” (Pertikóné Joób Annamária – gyógypedagógus)

2.2.3. Súlyosan halmozottan sérültek lehetőségei

Ápoló- gondozó intézmények. Az intézmények célja, hogy komplex szolgáltatást nyújtsanak, amely magában foglalja a lakhatást, egészségügyi ellátást és munka rehabilitációt. Minden egyes fiatal számára személyre szabottan kell megtalálni, és biztosítani a szükségleteinek, igényeinek megfelelő korszerű ellátást, alternatív lehetőségeket nyújtani a lakhatási forma kiválasztásához. Az egyéni megközelítés teszi lehetővé a halmozott sérüléssel, társuló pszichés zavarral, mentális betegséggel élő személyek komplex és hatékony ellátását, és a privát szféra megteremtését.

A súlyos fogyatékoság meghatározásában a „**súlyos**” jelző elsősorban arra utal, hogy a diagnosztizált sérülés, károsodás, olyan akadályozó tényezővé válik, ami tartósan, véglegesen és jelentős mértékben akadályozza, a különböző funkciók kialakulását vagy fejlődését, (pl. súlyos korai agykárosodás következtében kialakult mozgáskorlátozottság, ami motorikusan lehetetlenné teszi a beszéd kialakulását, valamint a társuló érzékelési-

észlelési zavarok és a számottevő mozgásos akadályozottság miatt a kognitív funkciók fejlődése is nagy mértékben nehezített) (Márkus 2003).

A „**halmozott**” jelző arra utal, hogy egyidőben két vagy több, egymással nem közvetlen oki kapcsolatban álló különböző fogyatékoság is megfigyelhető. A halmozódóan, párhuzamosan fennálló fogyatékoságok kialakulásáért általában a központi idegrendszer komplex sérülése felelős, aminek következtében egyszerre több „fő vagy vezető tünet” is kialakul (pl. mozgáskorlátozottság és értelmi akadályozottság), tehát a személyiség különböző funkcióinak sérülése, akadályozott működése, több agyi reprezentációs terület egyidejű károsodására utal, és nem következményesen (másodlagosan, harmadlagosan) kialakult fogyatékoságok (Márkus 2003).

2.3. Lakhatás lehetőségei. Intézmények Magyarország területén

A támogatott lakhatás (továbbiakban TL) szolgáltatást a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 75. § határozza meg. Az ENSZ egyezményben foglaltak, az alábbiak szerint:

- megjelöli a TL szolgáltatás célját
- kijelöli a TL szolgáltatás célcsoportját
- megerősíti a személyre szabott támogatás követelményét
- meghatározza a TL keretében nyújtandó szolgáltatási elemeket, illetve
- a különböző szolgáltatási elemek biztosításának módját, megjelölve a lehetséges szolgáltatókat (Schenk – Justin 2019).

Az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően biztosít lakhatási szolgáltatást a társadalmi életben való szolgáltatások igénybevételéhez. Igény esetén, komplex szükségfelmérés alapján – felügyeletet, étkeztetést, gondozást, készségfejlesztést, tanácsadást, pedagógiai segítségnyújtást, szállítást biztosít (Szt. 75. § (1)).

„A támogatott lakhatásban élő személyek számára a hátrányaik leküzdését célzó, szükséges szolgáltatások a korábbiaktól eltérő alapelvek mentén történő megszervezése, az egyéni igények, a szolgáltatások sokszínűsége okán új attitűdöket, folyamatokat és együttműködésekét kíván meg az abban közreműködő szakemberektől, természetes támogatóktól, önkéntesektől.” (Schenk – Justin 2019, 9).

A TL igénybevevő személy szükségletei alapján kerül kialakításra az úgynevezett szolgáltatási gyűrű, amely tartalmazza a szolgáltatási elemeket: lakhatás, étkeztetés, gondozás, gyógypedagógiai segítségnyújtás (Schenk – Justin 2019).

A szolgáltatási gyűrű lehetőséget nyújt arra, hogy a fogyatékos személy a saját döntése alapján a számára szükséges szolgáltatásokból választás útján vegye igénybe azokat, érvényesítse a saját akaratát a választás és irányítás elvének megfelelően (Schenk – Justin 2019).

A TL szolgáltatás igénybevételének módja

- 16 év feletti személy, illetve törvényes képviselője kérelmére
- Szükséges a fogyatékoságot igazoló egészségügyi illetve szakértői dokumentumokat bemutatni
- Írásbeli kérelem, amely kiterjed az egészségügyi állapotra és a jövedelemvizsgálatra
- Első beszélgetés - jelentkező és hozzátartozó, intézményvezető és esetfelelős jelenlétében
- Szükséges a komplexszükségletfelmérés illetve az alapvizsgálat elvégzése
- Megállapodás, különböző nyilatkozatok kitöltése (Schenk – Justin 2019).

Támogatott Lakhatás Protokollja

A TL Protokoll kiemelt célja, hogy a szolgáltatást nyújtó szakemberek számára egyértelmű és nyilvánvaló legyen, hogy mit, mikor és hogyan tegyenek a korszerű, személyközpontú támogatás biztosítása érdekében (Schenk – Justin 2019).

A TL Protokoll elsősorban azoknak szól, akik már működtetnek támogatott lakhatás szolgáltatást, de azoknak is, akik most kívánnak létrehozni, a már meglévő szolgáltatásaikat bővítve vagy önálló szolgáltatásként (Schenk – Justin 2019).

3. VIZSGÁLATI ANYAG ÉS MÓDSZEREK

1. SZÁMÚ KUTATÁS

Dolgozatomban először a „fogyatékos” kifejezéssel kapcsolatban végzett kérdőíves kutatásomat elemzem, majd az iskola utáni lakhatás keresésének mikéntjét firtatom interjú keretében az érintett szülők körében. Kíváncsi vagyok, hogy hogyan keresnek ott-hont a szülők családtagjaik részére, ha már ők nem tudnak támaszul szolgálni. Érdekel, hogy van-e segítség-, iránymutatás a szülőknek, érintett fiataloknak az otthon megtalálásában.

A kérdőíves kutatás bemutatása

Kutatás célja: A kutatásom célja, hogy megvizsgáljam a „fogyatékos” kifejezéssel kapcsolatos attitűdöket, amelynek indikátora (jelzője) egy – számomra – megválaszolatlan szakmai (gyógypedagógiai területen) kérdés. Érdeklődöm, hogy szakmán belül és szakmán kívül milyen véleményen vannak az emberek, mennyire zavaró vagy elfogadott ez a kifejezés.

Célkitűzés: Vizsgálódásom mindazon személyekért történik, akik érintettek jelen esetben a fogyatékoság témakörében, hogy minél többen szembe nézhessünk azzal a ténnyel, hogy rajtunk is múlik a világunk jobbá válása abban a tekintetben is, ha valamilyen úton módon elérhetjük köreinkben, hogy ne érezzék magukat megbélyegezve az esetlegesen akadályozottsággal élő emberek. Tehetünk azért, hogy szűkebb környezetünkben, elfogadhatóbban említsük az érintetteket, méltányosabb kifejezéseket használva. Minél kedvezőbben fogalmazzunk azon populáció körében, akik sokszor kiszolgáltatottan érzékelik a saját problémájukat az őket érintő kérdésekben, annál többen érezhetik elfogadásukat társadalmunkban.

Ha a többség is úgy gondolja, hogy megbélyegző esetleg sértő ez a kifejezés, akkor a válaszok alapján a címben szereplő „fogyatékos” szóhasználatot a sérült kifejezésre cserélném.

Fő célom, az objektivitás megközelítéséhez, a jelenségről alkotott egyéni vélemények és érzelmek megismerése, összegzése a teljesség igénye nélkül.

Kutatási kérdések:

A kérdések a nemek, korosztály, lakóhely, iskolai végzettségre vonatkozólag, az adott kifejezés szóhasználatának alakulása korosztályok szerint. Szakmabeliek, szülők, szakmán és érintettségen kívüli személyek véleményét kutatom, hogy mennyire tartják elfogadhatónak a „fogyatékos” kifejezést.

Érdekel, hogy melyek azok a megnevezések, amelyeket szívesen használnak az emberek és melyek hathatnak sértően az érintett egyén számára, vagy mennyire alkalmazzák a fiatalok a mai szóbeszédben a „fogyatékos” kifejezést. Igyekszem megvizsgálni a politikai korrektség (össztársadalmi értelemben) fényében, hogy a nyelv befolyásolhatja vagy sem a nyelvhasználók gondolkodását.

Kutatásmódszertan bemutatása

A kutatás típusa: A kutatásom **kvantitatív** (megszámlálható szempontok szerinti vizsgálat) jellegű, többnyire zárt végű, szórványosan kifejtendő kérdésekkel dolgozom. Félig zárt kérdést is alkalmaztam, amely válaszlehetőségében az „egyéb” kategória is választható.

Kérdőíves módszer előnye a gyorsaság és egyszerűség, nincs kérdezőbiztosi torzítás, a vizsgálat alkalmas leíró, magyarázó és felderítő kutatási célokra. A válaszadók a kérdőívet egyénileg töltik ki. A kérdőíves módszer hátránya a kutató és a megkérdezett szubjektivitása esetlegesen az őszinteség hiánya. Az önkitöltős formánál az értelmezési problémák esetén, nem minden esetben teljes a kitöltés. Az eredmények érvényessége és megbízhatósága legtöbbször a kérdéseken múlik (Kontra 2011).

A kvantitatív módszerek családjába tartoznak a **kérdőíves kutatások**. A kérdőíves kutatások elsődleges célja, hogy zárt formában nagy mennyiségű anyagot gyűjtsenek. A zárt forma, jelen esetben azt jelenti, hogy a kérdéseink kötöttek. Az online lekérdezett kérdőívek hatékonysága vitathatatlan 2020-2022-ben, amikor a COVID-19 világjárvány hatására jelentősen csökkent a személyes, csoportos találkozások lehetősége. A kérdőívszerkesztésnek bevált technikái vannak, amelyekre figyeltem, amikor összeállítottam a kérdőívemet. Fontos a kérdőív külalakja és tartalma, illetve az is, hogy hogyan kérdezzünk.

Mintavételi technikák

Legtöbb esetben nem lehetséges a teljes populáció vizsgálata, ezért ki kell választani egy szűkebb csoportot (mintát), akik vizsgálatával általánosításokat fogalmazunk meg.

A mintavétel többféleképpen végezhető: egyszerű mintavétel (véletlenszerű kiválasztás), szisztematikus (a lista minden x-ik embere), rétegzett, arányosan rétegzett (homogéncsoportokból megfelelő elem kiválasztása), csoportos (csoportokból véletlenszerű kiválasztás), többlépcsős (csoportokból lista készítés és ezekből véletlenszerű választás), egyszerűen elérhető alanyok módszere (kényelmi vagy esetleges mintavétel, ismerősök, munkatársak körében), célirányos vagy szakértői kiválasztás (a kutató tudja, hogy milyen alanyokra van szüksége, célirányos, ez inkább kvalitatív), hólabda módszer (a márt elért személyek, újabb embereket javasolnak), kvótás (részarány) mintavétel (részcsoportokból véletlenszerű kiválasztás) (Babbie 2008).

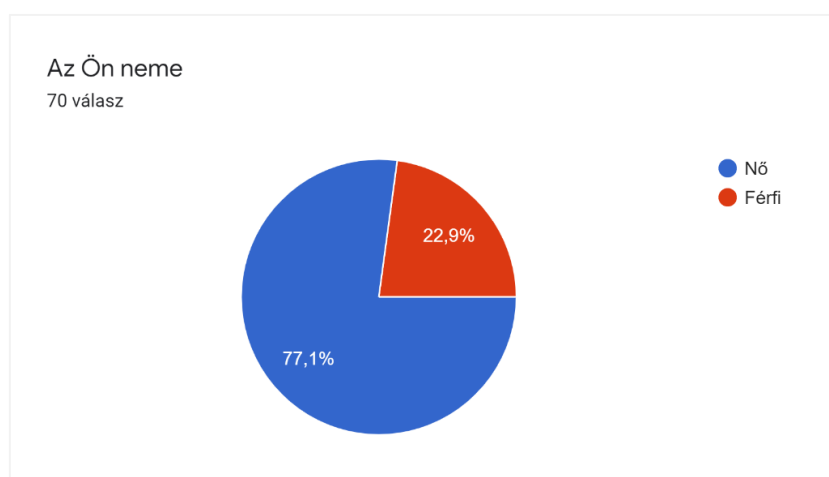
Információszerzési technikában egyszerű mintavételt, az egyszerűen elérhető alanyok módszerét és a célirányos szakértői mintavételt használtam.

Reprezentativitás

A reprezentativitás tekintetében a minta a konkrét kutatás fontos jellemzőire korlátozódik, mint életkor, iskolai végzettség, érintettség.

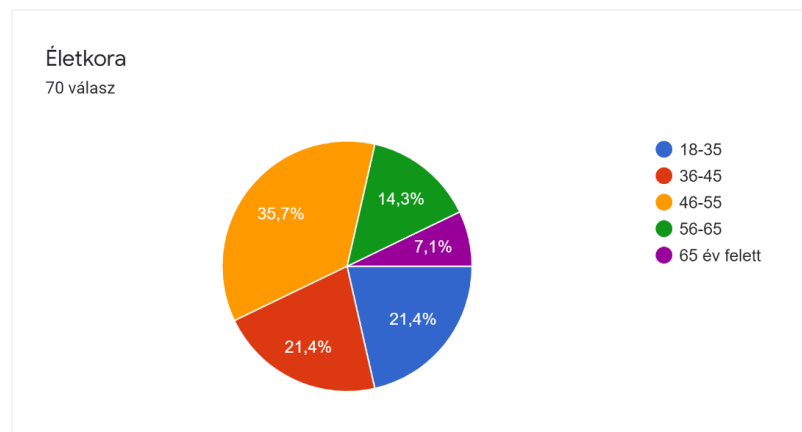
A kutatás eredményeinek bemutatása

A kérdőíves primer kutatási vizsgálat, alkalmas leíró, magyarázó célokra. A leíró statisztika az információk jellemzőit kvantitatív módon írja le, amely elkülönül a következtetési statisztikától, tehát nem valószínűségi számításra alapul. A leíró statisztika segítségével elemezhetők az adatok (Kontra 2011). Szükség van az általános jellemzőkre, demográfiai adatokra, mint például nem, életkor. A kérdésekre 70 fő válaszolt a kérdőívben. Válaszadók 77,1% nő és 22,9% férfi (1. ábra).

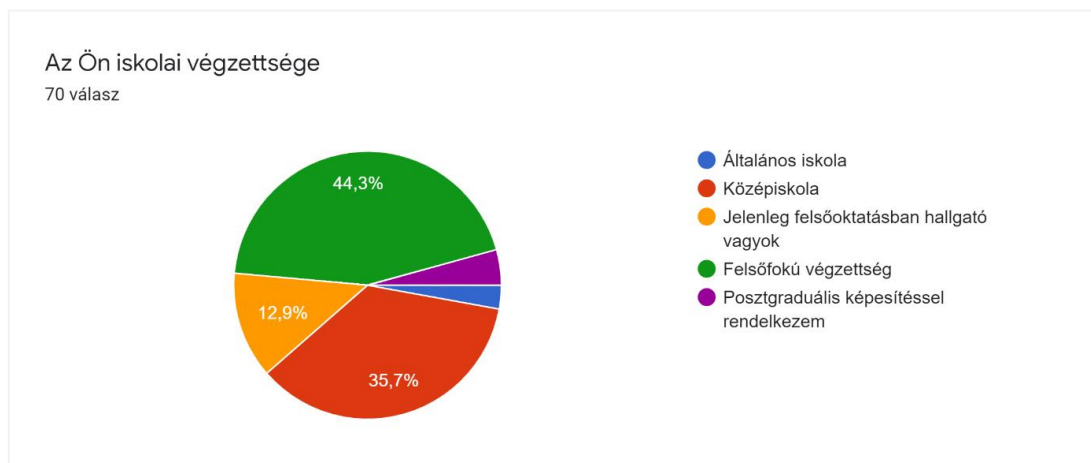
1. ábra: Nem szerinti eloszlás

Az életkorok tekintetében 18-35 életév között 21,4%, 36-45 év között 21,4%, 46-55 év között 35,7%, továbbá 56-65 év közötti korosztály 14,3% és 65 év felett 7,1%. Összességében elmondható, hogy inkább a középkorosztály és a fiatalabbak válaszoltak a kérdésekre (2. ábra).

2. ábra: Életkor szerinti eloszlás

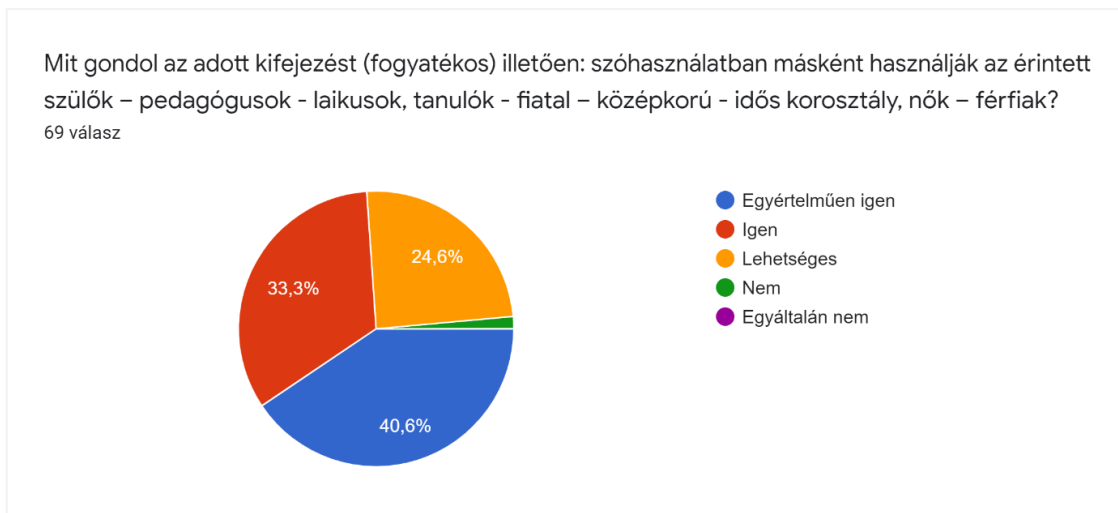
Az iskolai végzettség tekintetében középiskolai 35,7%, felsőoktatásban résztvevők 12,9% és főleg felsőfokú végzettséggel rendelkező személyek válaszoltak 44,3% (3. ábra).

3. ábra: Végzettség szerinti eloszlás

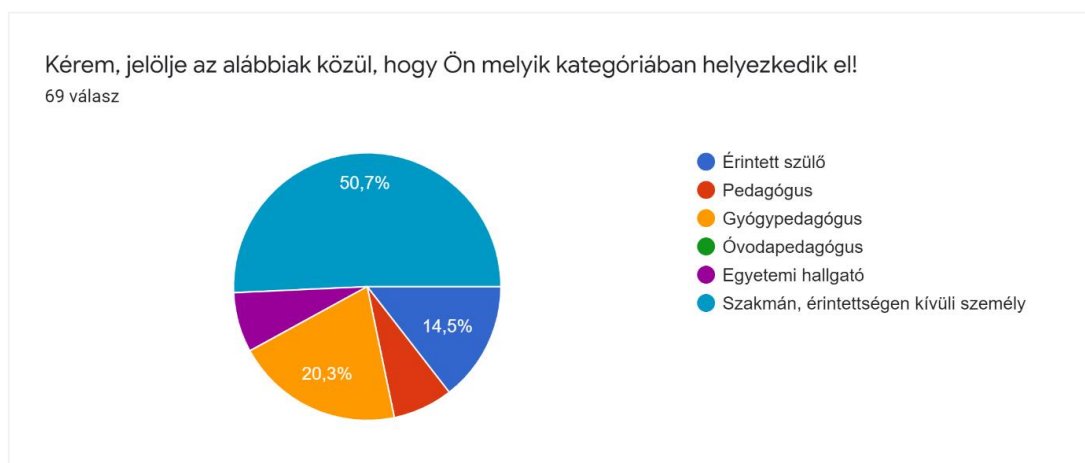
Kategóriák tekintetében a 14,5% érintett szülő 20,3% gyógypedagógus, pedagógus és egyetemi hallgató, 50,7% szakmán és érintettségen kívüli személy.

A „fogytékos” kifejezést nemek, korosztály, végzettség, lakóhely alapján és érintettség tekintetében különbözőképpen ítélik meg az emberek, amely az érintettek hatására lehet és minősítő hangnemű (4. ábra).

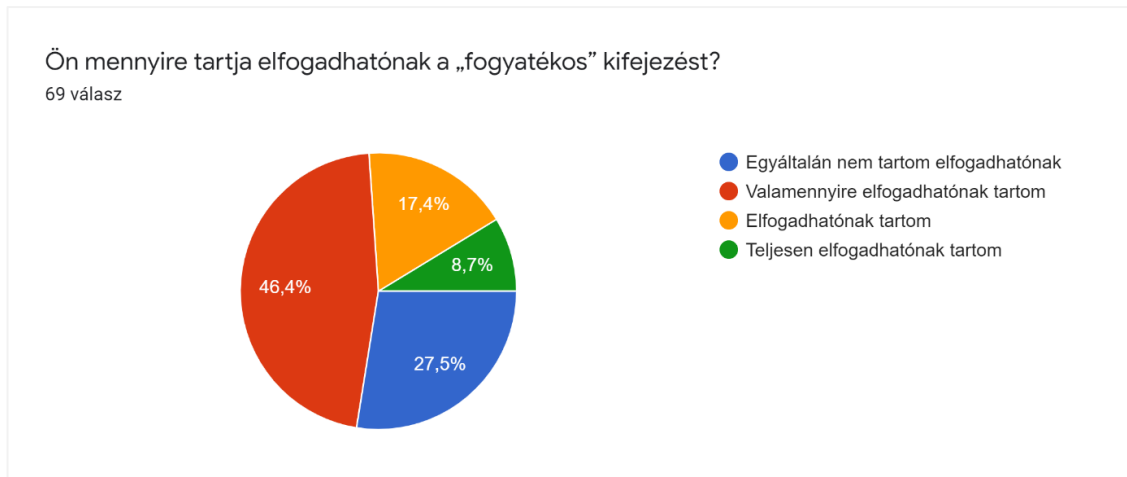
4. ábra: „Fogyatékoság” megítélése

Kategóriák tekintetében 50,7% szakmán és érintettségen kívüli személy. A kitöltők 20,3% gyógypedagógus és 14,5% érintett szülő (5. ábra).

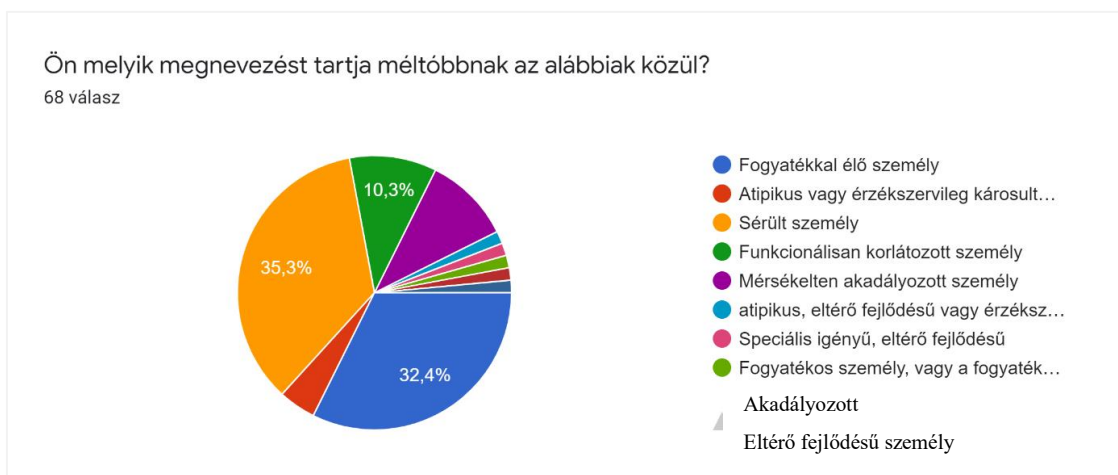
5. ábra: Kategória szerinti eloszlás

A válaszadók között különbözőképpen állnak hozzá az emberek, a „fogyatékos” kifejezést csak valamennyire tartják elfogadhatónak 46,4% és 27,5% egyáltalán nem tartja elfogadhatónak (6. ábra).

6. ábra: Elfogadhatónak tartja a „fogyatékos” kifejezést?

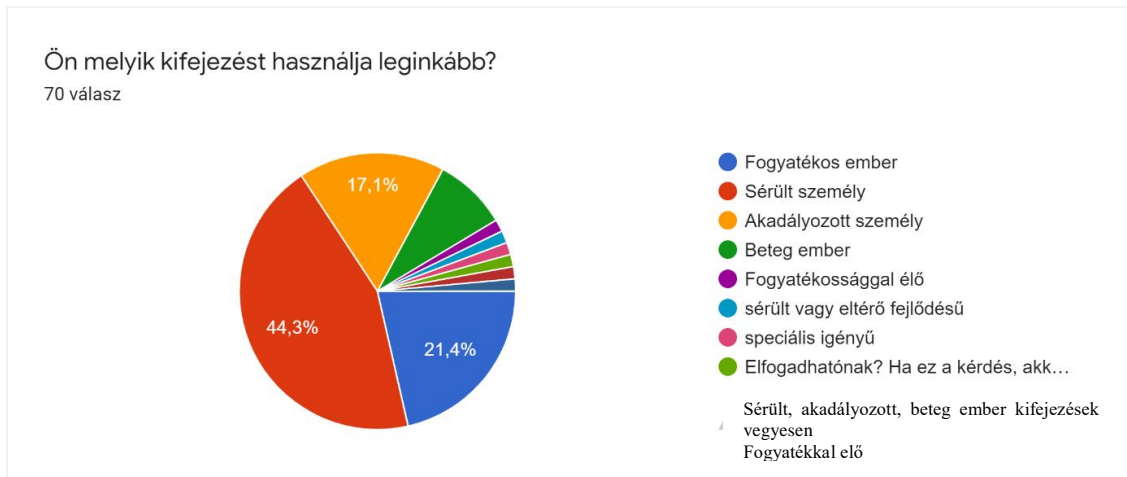
A sérült személy kifejezést 35,3% tartja méltóbbnak, a fogyatékossgal élő személy kifejezést 32,4% és a funkcionálisan korlátozott személy kifejezést 10,3% tartja méltóbbnak (7. ábra).

7. ábra: Milyen megnevezést tart méltónak?

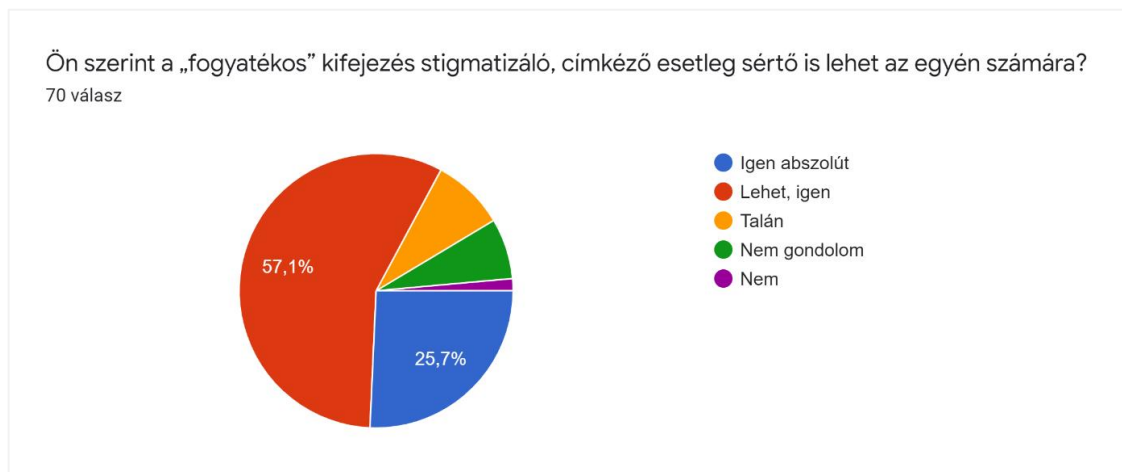
Beigazolódtott, hogy a kifejezés meghatározza a fogyatékossgához, mint elnevezéshez való hozzáállást. Az aktív használat tekintetében a sérült kifejezést tartják a legnépszerűbbnek, amint erre utaltam is az emberi méltóság kapcsán. A megkérdezettek közül 44,3% leginkább a „sérült” kifejezést használja. 21,4% használja a fogyatékos ember kifejezést és 17,1% az akadályozott kifejezést használja (8. ábra).

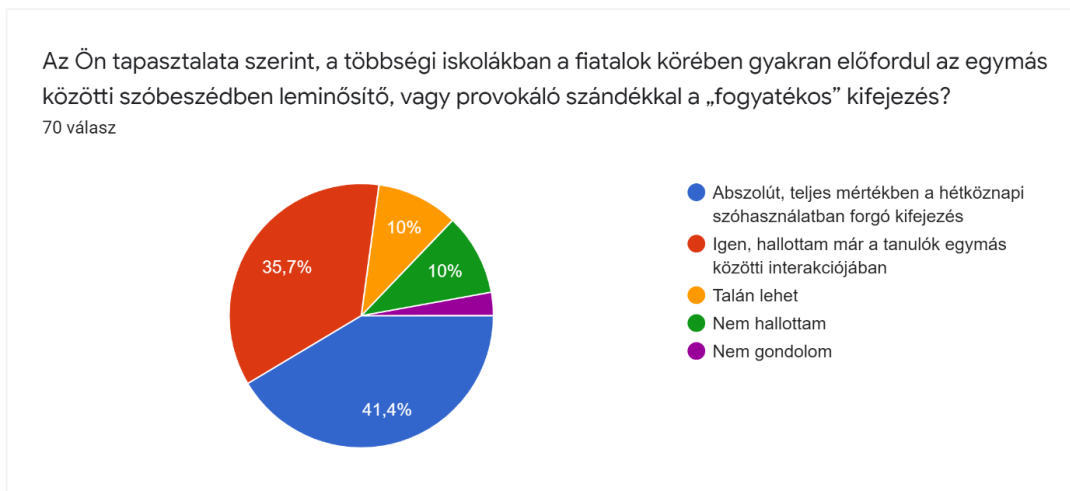
8. ábra: Milyen kifejezést használ?

A többség szerint sértő is lehet, többen egyértelműen stigmatizálónak tartják a „fogyatékos” kifejezést 57,1% jelölte azt, hogy igen sértő lehet, 25,7% pedig az egyértelmű igen mellett érvelt (9. ábra).

9. ábra: Stigmatizáló a „fogyatékos” kifejezés?

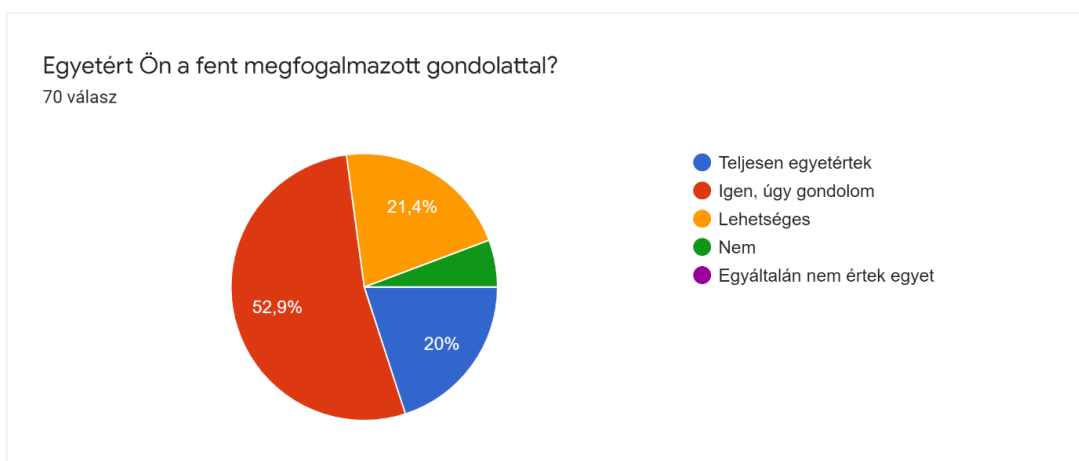
A többségi iskolákban 41,4% használja leminősítő hangnemben a kifejezést, 35,7% hallotta a tanulók egymás közötti szóbeszédben előfordulni, 10% talán lehet, hogy hallott róla és 10% nem hallott róla (10. ábra).

10. ábra: Fiatalok körében gyakrabban előfordul a „fogyatékos” szóhasználat?

Politikai korrektség (nem pártpolitikai, hanem társadalmi értelemben vett korrektség). A „politikailag korrekt” megfogalmazás érzékeltetni tudja az embernek kijáró tiszteletet, amennyiben tekintettel van az adott csoport megnevezésének szóhasználatára, amely hovatartozástól függetlenül semleges, nem kizáró, hanem magába foglaló és ez által mentes a tudatalatti nyelvhasználatból származó sztereotípiáktól.

Politikai korrektség (nem pártpolitikai, hanem társadalmi értelemben vett korrektség) tekintetében a válaszadók 20% teljesen egyetért, 52,9% úgy gondolja, 21,4% lehetségesnek tartja. Megoszlásban és összességében 94,3%-ban egyetértenek a gondolattal (11. ábra).

11. ábra: Politikai korrektség szerinti megoszlás

A kutatás megpróbál rávilágítani az összetársadalmi értelemben vett korrektség hasznosságára. Mivelhogy a szociális normák kultúránként eltérőek, így megpróbálunk olyan nyelvezetet kialakítani, amely a kulturális vagy egyéb közösségek megsértését minimalizálja. A politikai korrektség kiterjed a sérültekre is, ezt igazolják a kérdőívek eredményei, ahol a többség egy elfogadhatóbb kifejezést használna.

A „fogyatékos” kifejezés helyett lehetne egy más elnevezést használni, amint ezt a kutatás is alátámasztotta.

Az objektivitás megközelítéséhez, a jelenségről alkotott egyéni vélemények és érzelmek megismerésére törekedve végeztem kutatásomat a teljesség igénye nélkül.

2. SZÁMÚ KUTATÁS

Elhangzott kérdések, dilemmák a szülők körében:

- „Hová helyezték a sérült családtagot az iskolai élet után?
- Látogathatják hétvégenként, esetleg fennáll a veszély, hogy majd csak egyre ritkábban?
- Van olyan hely ma Magyarországon, amely megbízható és azokat a képességeket, amelyeket eddig nagy nehézségek árán sikerült kialakítaniuk a szülőknek és szakembereknek, azokat megbecsülve őrzi, ápolja és amennyiben módjában áll tovább fejleszti?
- A legjobb tudás és lelkiismeret szerint bánnak majd gyermekükkel?
- Olyan gondolat is felmerül, hogy amit otthoni körülmények között nem tudott megoldani a család, azt a szakemberek felkészülten, módszerek segítségével „könnyebben” meg tudják oldani majd.
- Segítség lehet az állandó felügyelet- orvosi ellátással, azoknak a családoknak, akik felnőtt korukig ápolták a sérült családtagot.”

Az iskola utáni lakhatás keresésének mikéntjét firtatom empirikus kutatás formájában interjú keretében, az érintett szülők körében. Kíváncsi vagyok, hogy hogyan keresnek otthon a szülők családtagjaik részére, ha már ők nem tudnak támaszul szolgálni. Érdekel, hogy van-e segítség-, iránymutatás a szülőknek, érintett fiataloknak az otthon megtalálásában.

Az interjú keretében végzett kutatás ismertetése

Interjú (primer): Az interjú egy kommunikációs szituáció két vagy több ember között, ahol a kérdező irányítja a beszélgetést érdeklődése szerint. A strukturált interjúban – amelyet én is használtam – a kérdések pontosan meghatározottak, sorrendjük adott, és minden alanytól ugyanolyan módon kérdeznek, a válaszok összehasonlíthatóak, számszerűsíthetőek és statisztikák alapjait képezhetik.

A strukturált interjú technika előnye, hogy a vizsgálat során a kutató nagyon sok információhoz jut, melyek által árnyaltabb helyzetképet kap, ugyanakkor ez nehezíti az adatok feldolgozását, racionalizálását szemben a kérdőíves kutatás módszer eredményeinek értékelésével (Kontra 2011).

Kutatás célja: A kutatás célja arra irányul, hogy a környezetemben az érintettek körében feltérképezzem az iskolai élet utáni lakhatási lehetőségeket és azt, hogy a szülők miként gondolnak arra, hogy idősebb korokra biztonságos otthont találjanak sérült családtagjaiknak, ha ők már nem tudnak támaszul szolgálni életvezetésükben. Érdekel, hogy a szülők maguk keresnek, vagy van segítség ez ügyben, egyáltalán hol tájékozódnak és tudnak-e arról, ha van olyan szolgáltatás, akik segítenek az intézmény kiválasztásában.

A kutatási cél, felderítő vizsgálat keretében egy későbbi nagyobb átfogó vizsgálat előkészítéséhez is alkalmazható eljárás.

Célkitűzés: Az interjú válaszaiból kiindulva, megoldást szeretnék találni, ami segítség lehet a szülőknek az otthonkeresésben, elsősorban egy valós intézménylista létrehozásával. Továbbá, ez motivációt adhat a tovább gondolásra a szakma és a szülők részére és esélyt a későbbiek folyamán egy projekt kidolgozására az intézményválasztás tekintetében.

Kutatási kérdések

Interjúterv

Szóbeli kikérdezés kérdéssorai interjúterv alapján.

- Azon fiatalok lehetőséginek feltérképezésébe tekintenek be, akik nemsokára befejezik tankötelességüket és az otthontalálás, elhelyezés fázisában vannak, hogy szeretnék megtalálni azt a helyet, ahol biztonságban lehetnek akkor is, ha már idősödő szüleik nem tudnak gondoskodni róluk. Érdekel, hogy milyen lehetőségek vannak lakhatás terén az iskolai élet után.
- Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont későbbi életszakaszukra vonatkozólag felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni a keresés útján.
- Kíváncsi vagyok, hogy van-e valamilyen segítség a fiataloknak és hozzátartozóinak, a későbbi életszakaszukra vonatkozólag, amikor már nehézkessé válna az ellátása.
- Jelenleg járnak valamilyen intézményben,
- Érdeklődtek már valahol ez ügyben,
- Milyen szempontok alapján érdeklődnek,
- Mi érdeklí leginkább az intézménnyel kapcsolatban,
- A lakóhelyhez közelebbi településeken érdeklődnek, vagy távolabb is,
- A tovább haladásról és feltöltődésről szabadon,
- Mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben,
- Lenne-e lehetőség családban maradásra,
- Ha már az elhelyezés megtörtént, akkor hogyan sikerült, segített valaki vagy sem,
- Szükséges lehet ezzel a témával való foglalkozás?

Cél az egyén ismereteinek, attitűdjének, élményeinek a felderítése és az összefüggések feltárása non-direktív dinamikus interjú útján. Mivelhogy a tanítvány kapcsán már kialakult bizalmi viszony van, így demográfiai kérdések nem fordulnak elő, inkább explicit (közvetlen) célirányos a megközelítés (Kontra 2011, 61).

A kutatás módszertana

A kutatás típusa:

1. Szekunder kutatás: A témában dolgoztam fel a rendelkezésünkre álló anyagokat.
2. **Primer kutatás:** Anyagmódszerem az interjú (Kontra 2011).

A kutatási kérdések megválaszolására **kérdőívet** választottam. A vizsgálat alanyai a környezetemben, gyógypedagógiai területen érintett szülők szűkebb köre. A mintavétel személyes és telefonos környezetben valósult meg. Váratlan tényezőként jelent meg, hogy minden szülő egy kicsit a jelenlévő problémája körül forgott és arra várt segítség nyújtást.

A kvalitatív módszerek családjába tartoznak az interjú általi vizsgálódások. Az interjú egy kommunikációs szituáció két vagy több ember között, ahol a kérdező irányítja a beszélgetést érdeklődése szerint. A strukturált interjúban – amelyet én is használtam – a kérdések pontosan meghatározottak, sorrendjük adott, és minden alanytól ugyanolyan módon kérdezik meg, a válaszok összehasonlíthatóak, számszerűsíthetőek és statisztikák alapjait képezhetik. A strukturált interjú technika előnye, hogy a vizsgálat során a kutató nagyon sok információhoz jut, melyek által árnyaltabb helyzetképet kap, ugyanakkor ez nehezíti az adatok feldolgozását, racionalizálását szemben a kérdőíves kutatás módszer eredményeinek értékelésével (Kontra 2011).

Mintavételi technikák

Legtöbb esetben nem lehetséges a teljes populáció vizsgálata, ezért ki kell választani egy szűkebb csoportot (mintát), akik vizsgálatával általánosításokat fogalmazunk meg.

A mintavétel többféleképpen végezhető, amelyet az 1. sz. kutatásban ismertetek. Információszerzési technikában egyszerű mintavételt, az egyszerűen elérhető alanyok módszerét és a célirányos szakértői mintavételt használtam.

A kutatás eredményeinek bemutatása

Az interjú primer kutatási vizsgálat, alkalmas leíró, magyarázó célokra.

A leíró egyszerű eljárású statisztika segítségével elemezhetőek az adatok. Nem szükséges azonban, hogy a minta reprezentatív legyen (Kontra 2011).

A 14 interjú válaszból kiindulva, számszerűsítve írom le az eredményeket. Lakhatás terén az iskolai élet utáni időszakra vonatkozóan, többen tájékozatlanok még.

- A szülők gondoltak már későbbi életszakaszukra, hogyan tudnak elindulni a keresés útján, de segítséget, iránymutatást még nem tapasztaltak.

- Arról mind a 14 szülő említést tesz, hogy segítség lenne egy lista, vagy személyes segítségnyújtás, vagy szervezet a keresés tekintetében.
- Korosztályra vonatkozóan változó megoszlásban vannak jelen a fiatalok 11 és 23 éves kor között. Két fő 11 éves, egy fő 12 éves, egy fő 16 éves, négy fő 19 éves, két fő 20 éves, egy fő 21 éves, két fő 22 éves és egy fő 23 éves a megkérdezettek közötti arány.
- Jelenleg 11 személy jár valamilyen intézményben és három fő tartózkodik otthon.
- Többen érdeklődtek már valahol ez ügyben, de nem sok sikerrel. Egy fő van várólistán.
- Szempontok, amelyek alapján érdeklődnek: hány ellátott van, milyen állapotúak, fogyatékoság mértéke, típusa, napközben hány gondozó, éjszaka hány dolgozó, hány ágyas szobák, milyen napközbeni tevékenység van az ellátottak számára. Az ár a legfontosabb tényező, szükség lenne olyan helyre is, ahol nem beszélő halmozottan sérülteket is fogadnak, legyen autizmus specifikus a hely, legyen jó közösség, fontos szempont, legyenek napközbeni foglalkozások, külső programok.
- Lakóhelyhez közelebbi településeken érdeklődnek legtöbben, hat család távolabb is.
- A tovább haladásról és feltöltődésről általában úgy nyilatkoznak az emberek, hogy a természetjárás az elsődleges szempont, a család, irodalom és a kert ami jó hatással van.
- Intézményben bekerüléshez általánosságban sok várakozási időt említenek a megkérdezettek, három - hat év is lehet.
- Családban viszont 11 fő maradhatna, egy hosszabb időintervallumban (20 év). Három főnek mindenképpen szeretnének otthont találni.
- Akinél az elhelyezés megtörtént, nehéz bekerülésről számolt be az interjú alany. Sok idő, sok utánajárás, és végül ismeretség általi megvalósulás.
- Egyértelműen szükségesnek tartják ezzel a kérdéskörrel való foglalkozást, mind a 14 szülő, amelyből adódóan értelmet nyer az intézmény lista létrehozása.
- Összességében, mind a 14 szülő érdekesnek tartja a téma tovább gondolását.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom első részében a gyógypedagógia, a gyógypedagógus és a nehezen tanuló gyermekek tanulási gyengeségeikről, kognitív képességzavarral kapcsolatos jelenlegi ismereteinkről, illetve a tanulási akadályozottságról írtam. Megvizsgáltam a tanulásban akadályozottak, az értelmileg akadályozottak és a halmozottan sérültek lakhatási lehetőségeit az iskolai élet után.

Tanulmányom második részében – a fent leírtak alapján – megpróbáltam körbejárni a mai magyarországi elhelyezések lehetőségeit, a munka világán kívül az iskola utáni életben. Sorra vettem az állami, alapítványi, egyházi és egyéb civil kezdeményezéseket meggyéknént.

Céлом egy olyan lehetőség-gyűjtemény összeállítása a szülők számára és a szakma részére, amelyből világossá válnak számunkra az intézményválasztás irányai és lehetőségei - a teljesség igénye nélkül (2. sz. melléklet).

Dolgozatomban kérdőíves (kvantitatív) és interjú (kvalitatív) jellegű kutatást végeztem. A kérdőíves kutatás alapján megállapíthatjuk, hogy a „fogytékos” kifejezést nemek, korosztály, végzettség, lakóhely alapján és érintettség tekintetében különbözőképpen ítélik meg az emberek, amely az érintetteknek hatással lehet és a kifejezés minősítő hangnemű.

Az empirikus kutatásom alapján elmondhatjuk, amint ez az interjúk kapcsán felszínre került, hogy szüksége van a szülőknek, érintetteknek fokozottabb segítségnyújtásra és egy otthongyűjtemény összeállítására, amely dolgozatom mellékletében található (2. számú melléklet). Többen gondolják azt, hogy ameddig egészségesek, addig otthon tudják tartani a fiatalot. A Gyermek Otthongondozási Díját (GYOD) megemelték ugyan, de nem elég a mai megélhetéshez. Azok a szülők, akikkel az interjúk készültek jelenleg félúton vannak a gyerekeikről való leválásban. Van, akinek sikerült egy második szakiskolai modulba bejuttatni a gyermekét, de olyan is van, akinek nem, és ő kénytelen otthon tartani gyermekét. Az Értelmi Fogytékosok Napközi Otthona (ÉNO) megoldás lehetne napköziotthonos ellátásra, amíg a szülő él, de viselkedésproblémás fiatalokat ott sem látnak szívesen. Ebből kifolyólag következik, hogy e fiatalok elhelyezése nemcsak az iskola élet után jelent gondot a szülőknek, hanem már a szakiskola befejezése is probléma az érintettek esetében. A szülők kifejezetten várják, hogy a szakemberek útmutatást adjanak meglévő problémáikban. Minden szülő gondolt már arra, hogy előbb-utóbb intézményben kell helyezni gyermekét, de legtöbben várnak még.

Megállapíthatjuk, hogy az otthongyűjtemény által világossá válnak számunkra az intézményválasztás irányai és lehetőségei. Segítség lehet a szakembereknek az iránymutatásban, szülőknek a döntésben, ha láthatják az összegyűjtött lehetőségeket.

REFLEKTÁLÁS

A kérdőíves kutatás megpróbál rávilágítani az osztársadalmi értelemben vett korrektség hasznosságára. Mivelhogy a szociális normák kultúránként eltérőek, így megpróbálunk olyan nyelvezetet kialakítani, amely a kulturális vagy egyéb közösségek megsértését minimalizálja. A politikai korrektség kiterjed a sérültekre is, ezt igazolják a kérdőívek eredményei, ahol a többség egy elfogadhatóbb kifejezést használna.

A kutatási kérdések megválaszolása viszont, közelebb visz azokhoz a tényekhez, amelyeket évek alatt a munkám során megtapasztaltam, hogy mennyire nehézkes az iskolai élet után a sérült személyek elhelyezése biztonságos otthonokba.

Az interjú kérdéseinek célja arra irányul, hogy megtudjuk, van-e lehetőség, segítség, iránymutatás azoknak a szülőknek, akik már most szeretnék elhelyezni családtagjait.

A cél egy megyénkénti otthongyűjtemény összeállítása Magyarország területén, amely segíthet a szülőknek megtalálni a számukra megfelelő intézményt. Lehetőséget adhat a tovább gondolásra és reményt egy lehetséges modell kidolgozásának megvalósításra.

Az otthonok átláthatósága szükséges lehet azoknak a felnőtt sérült személyeknek, akik keresik a biztos helyüket, lakhatásukat, megélhetésükben támogatást, gondozásukban segítségnyújtást, kísérést és idős korukra gondviselést keresnek.

A szülőknek is megnyugvás lehet, ha az elhelyezés biztonságának reményében gondolhatnak idős korukra, amint a válaszadók utalása is az, hogy szükséges a témával foglalkozni, igénylik a szakmabeliek segítségnyújtását, iránymutatást az iskolai élet utáni otthon megtalálásához.

A szakemberek szívesen segítenek, de ha van egy kézzel fogható gyűjtemény, akkor könnyebben áttekinthetik azokkal a szülőkkel, hozzátartozókkal, akik igényt tartanak rá, mindazokat a lehetőségeket, amelyek iránymutatást adnak a választásban, amikor az elhelyezésükre kerül sor.

A téma egy tovább gondolandó terület, amely az ország összes nyilvántartott sérült személyek elhelyezésére fenntartott intézmény valós állapotát kívánja feltérképezni és azt összefoglalni.

A jelenlegi frissített, megynként kigyűjtött intézmények sem jelentenek teljes biztosítékot a valós adatokra vonatkozóan. Ugyanis 2020-ban létrejött Szociális Ágazati Portál telefonon történt közlése szerint, az Intézményeknek kell bejelenteni a Magyar Állam Kincstárhoz az esetleges változásokat. Ezek a bejelentések, nem minden esetben történnek meg, vagy csak jóval később a változást követően. Ilyenek például, ha a Máltai Szeretetszolgálat, vagy a Szociális Gyermekvédelmi Főigazgatóság vette át az intézményt, illetve ha a férőhelyek létszámára vonatkozóan történt módosítás (Szociális Ágazati Portál 2022). Ezen okokból az intézmények adatai folyamatos frissítést és további kutatást igényelnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Borbély-Pecze Tibor Bors – Gyöngyösi Katalin – Juhász Ágnes (2013): Az életút-támogató pályorientáció a köz-nevelésben (1. rész). In: Új Pedagógiai Szemle, 2013. 63 (5-6) 32-50 p., <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-eletut-tamogato-palyorientacio-a-koznevelesben-1-resz-0> (Letöltés 2021.05.10.)
- Csákvári Judit – Mészáros Andrea (2012): Értelmi fogyatékos (intellektuális képesség-zavarral élő) gyermekek, tanulók komplex vizsgálatának diagnosztikus protokollja. In: Torda Á. (szerk.): Diagnosztikai kézikönyv. Budapest: Educatio Non-profit Kft, 2012. 4. fejezet. (http://www.educatio.hu/hirfolyam/tamop311_4pillar)
- Csákvári Judit (2013): Doktori PhD értekezés. https://ppk.elte.hu/file/csakvari_judit_dissz.pdf (Letöltés 2022.09.10.)
- Csányi Yvonne (2001): Az együttnevelés fontosabb tényezői, feltételei. In Csányi Yvonne szerk. Látássérült gyermekek integrált oktatása-nevelése. Budapest. ELTE BGGYTF.
- Dávid Mária (2015): Speciális igényű hallgatók/tanulók a felsőoktatásban és a felnőttképzésben. Eger: TÁMOP-4.1.1. C-12/1/KONV-2012-0001 projekt, 6.2.2. A tanulási problémák csoportosítása, és jellemzőik című fejezete. http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/kezek/03_david_04_15/622a_tanulsi_prob-lmk_csopotostsa_s_jellemzik.html
- Elte Bárczi Gusztáv Történet. <https://barczy.elte.hu/content/tortenet.t.1099?m=10>
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2016): A pedagógiai diagnosztika elméleti és gyakorlati tartalmi megújítása, digitális főiskolai jegyzet. TÁMOP 4.1.2. B2 13/1 Mentorháló 2.0 program SZTE-JGYPK GYPKI http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_pedagogiai_diagnosztika_elmleti_s_gyakorlati_tartalmi_megjitsaV2/index.html (Letöltés 2021.04.20.)
- Fogyatékossgal élő emberek életminősége és ellátási költségei különböző lakhatási formákban (2016): www.fszk.hu/kiadvany-tematerulet/intezmenyi-ferohely-kivaltas/ (Letöltés 2021.04.25.)

- Gaál Éva (2000): A tanulásban akadályozott gyermekek az iskolában és az óvodában. In: Illyés Sándor (szerk.). Gyógypedagógiai alapismeretek. Budapest: ELTE-BGGYTF. (2000, 429–459.)
- Gál Anikó (2012): A gyermektanulmányozás és a gyógypedagógia kapcsolata a 20. század elején Magyarországon. https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2012_11-12_12.pdf
- Gelencsérné Bakó Márta (2019): A komplex gyógypedagógiai diagnosztika jelentősége. Képzés és gyakorlat. 17. évfolyam 1. szám. http://real.mtak.hu/95664/1/04-Gelencserne_Bako_Marta-tanulmany-2019-01.pdf
- Gordosné Szabó Anna (2000): Gyógypedagógiai alapismeretek Budapest: ELTE.
- Hatos Gyula (2015): Az értelmi akadályozottság értelmezésének változásai. In: Pedagógia-történeti Szemle, 1. évf. 1. sz. p 8. <http://pedagogiatortenetiszemle.hu/index.php/ptszemle/issue/archive>
- Kálmán Zsófia (2004): Bánatkő - Sérült gyermek a családban Bliss Alapítvány. Budapest, p. 230.
- Kiss Ferencné (2016): Fogyatékoság és speciális képességek. Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Klein Ágnes – Mozolai Annamária – Tancz Tünde (2014): Mentorkézikönyv csecsemő- és kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok és tanítók számára. TÁMOP-4.1.2. B.2-13/1-2013-0014 Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban. <http://polc.ttk.pte.hu/tamop-4.1.2.b.2-13/1-2013-0014/97/> (Letöltés 2021.04.20.)
- Konczné Juhász Andrea (2019): A gyógypedagógia múltja és jelene. Budapesti Pedagógiai Oktatási Központ. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Budapest/OPN_archiv/01_Konczne_A_gyogypedagogia_multja_es_jelene.pdf
- Kontra József (2011): Pedagógiai kutatások módszertana –egyetemi jegyzet. Kaposvári Egyetem.

- Kovács Krisztina (2015): Az óvodapedagógus feladatai a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésében. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Az_vodapedagogus_feladata_a_sajtos_nevelsi_igny_gyermekek_nevelsben/ (Letöltés 2022.10.12.)
- Kőpatakiné Mészáros Mária (2011): Helyzetkép az együttnevelésről. In: Mayer József – Kőpatakiné Mészáros Mária (szerk.) A szavak és a tettek. Budapest: OFI.
- Laki Ildikó (2013): A nemzetközi és hazai fogyatékospolitika 21. századi körképe. Budapest: L'Harmattan kiadó. <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/16779/1/2508567.pdf> (Letöltés 2022.10.11.)
- Lányiné Engelmayer Ágnes (2009): Intellektuális képességzavar és pszichés fejlődés. Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Magyar Adél (2018): Fejezetek az értelmifogyatékos-kép történetéből elzárás, gyógyítás, fejlesztés a kezdetektől a 19. század végéig. Budapest: Gondolat.
- Márkus Eszter (2003): A súlyos-halmozott fogyatékos meghatározásának problémái nevelési és szociális szempontból. Gyógypedagógiai Szemle – 31. évf. 3. sz. http://epa.niif.hu/03000/03047/00023/pdf/EPA03047_gyosze_2003_3_176-182.pdf (Letöltés 2022.10.11.)
- Máténé Homoki Tünde (2011): Gyógypedagógiai gyakorlatok kézikönyve. Szeged: Szegedi Tudomány Egyetem. TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0005MENTOR(h)ÁLÓ PROJEKT http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tanulasban_akadalyozottak/A_gyogypedagogiai_gyakorlatok_kezikonyve.pdf (Letöltés 2021.04.05.)
- Meggyesné Hosszú Tímea – Nagyné Hegedűs Anita (2015): A tanulásban akadályozottak pedagógiájának komplex megközelítése. http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/A_tanulasban_akadalyozottak/ (Letöltés 2021.04.05.)
- Meggyesné Hosszú Tímea (2011): Gyógypedagógiai paradigmák. <https://docplayer.hu/211742759-Szte-jgypk-gyogypedagoguskepzo-tdk-mesterkurzus-i-gyogypedagogiai-paradigmak-meggyesne-hosszu-timea.html>

- Mesterházi Zsuzsa – Szekeres Ágota (2019): A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Kiadja az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- O. Nagy Gábor – Juhász József (szerk.) (1985): Magyar Értelmező Kéziszótár I-II. Budapest: Akadémia Kiadó.
- Pályaorientáció és életpálya-tervezés sajátos nevelési igényű fiatalok számára a hazai képzési gyakorlatban. https://epa.oszk.hu/00000/00011/00205/pdf/EPA00011_iskolakultura_2016_05_02.pdf (Letöltés 2022.09.15.)
- Pető Ildikó (2018): Súlyosan-halmozottan sérült gyermekek részvétele a családi tevékenységekben. In: Különleges Bánásmód, IV. évf. 2018/4. 83–98 p. https://gygyk.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/kb_2018_4_full.pdf (Letöltés 2021.04.20.)
- Remechné Komár Gabriella – Hudáky Rita (2018): Gyógypedagógusok az iskolában. Interjú Papp Gabriellával, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának dékán helyettesével. In: Új Köznevelés, 2018. 74. évf. 3-4, 10–13 p. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/gyogypedagogusok-az-iskolaban> (Letöltés 2021.04.20.)
- Schenk Lászlóné – Justin Móni (2019): A támogatott lakhatás és szolgáltatási gyűrű kialakításának és működtetésének protokollja. Nemzeti Fogyatékosügy- és Szociálpolitikai Központ Közhasznú Nonprofit Kft. Budapest.
- Szociális Ágazati Portál <https://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>
- Szociális szakosított ellátások (2019): <https://tamogatoweb.hu/szocialis-szakellatasok/>
- Támogatott élet (2021): Tanulmányok. Fogyatékos, pszichiátriai és szenvedélybeteg személyek társadalmi beilleszkedése, lakhatása. Budapest.
- Tóth Orsolya (2020): Súlyosan, halmozottan fogyatékos felnőtt személyek komplex mozgásfejlesztése, mozgásos képességeiknek szinten tartása. Budapest. 5 p. <https://www.nfszk.hu> (Letöltés 2021.03.25.)
- Vargáné Mező Lilla (2006): Inkluzív nevelés- az integrált nevelés jogi háttere. Budapest: Sulinova Kht.

TÖRVÉNYEK, RENDELETEK

1993. évi III. törvény IV. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről Köznevelési törvény. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (Utolsó megtekintés 2022. 10. 19.)

A 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM&time=20170831&txreferer=A1100190.TV> (Megtekintés 2022.10.10.)

2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300155.tv> (Megtekintés 2022.10.10.)

Mellékletek

- 1. számú melléklet:** Interjú (1-14.)
- 2. számú melléklet:** Intézmények listája

1. számú melléklet: Interjú 1.

Interjú Kádár Rékával – 2022. március. 21.

Székely Márta: Szia Réka! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést. Csak így rövid bevezetésként, gondolom átolvastad a kérdéseket.

Kádár Réka: Igen, igen.

Sz. M. Ha jól emlékszem, akkor T. most 22 éves, sérülés típusa intellektuális képességzavar, Angelman-szindróma rendellenességgel született, amelyről akkor még az orvosok is alig hallottak. Jelenleg a Kelenföldi Szociális Házban jár, hétfőtől - péntekig 8.00-tól 16.00 óráig.

K. R.: Igen, nagy figyelemmel kísérőd Őt. Amikor született, sajnos még az orvosok is keveset foglalkoztak ezekkel a problémákkal, nehéz volt, választ nem, vagy alig kaptunk kérdéseinkre.

Sz. M.: Oh, sajnálom! Viszont, csodálom a kitartásotokat, a gondoskodást, az igényes ellátást. Régebben említetted, hogy nehéz volt szembenézni azzal a ténnyel, hogy sosem fog segíteni a cipőfelvételnél. Más gyereknél van remény, hogy egyszer majd egyedül veszi fel a cipőt... Emlékszem, arról is volt szó, hogy keresitek a megoldást a későbbi életszakaszára.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Az első kérdés, hogy így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adható azon szülőknél, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

K. R.: Már idejében elkezdtünk érdeklődni a férjemmel, ha ezt idejében lehet kezdeni, mivelhogy már nagykorúvá vált gyermekünk, de még nem sok sikerrel. Segítséget nem

kaptunk, sem intézményi listát, így magunk telefonálgatva érdeklődünk, hogy van-e üresedés az otthonokban.

Sz. M.: Oh, nem lehet könnyű! Milyen szempontok alapján érdeklődtök? Mi az, ami érdekel az intézménnyel kapcsolatosan?

K:R.: Esetlegesen hány ellátott van, milyen állapotúak, fogyatékoság mértéke, típusa, napközben hány gondozó, éjszaka hány dolgozó, hány ágyas szobák, milyen napközbeni tevékenység van az ellátottak számára és hasonló kérdések, amelyekre nem minden esetben kapunk kielégítő választ. Általában a dolgozói létszámot nem is mondják meg.

Sz. M.: Értem! Mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

K. R.: Változó, éveket említenek. Nehéz bekerülni egy intézménybe.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődtök?

K. R.: Már Perbálra is elmentünk az ottani otthonba érdeklődni, de egyelőre nem sok sikerrel. Nem szeretnénk nagyon messzire elvinni Budapesttől.

Sz. M.: Várakozó listára vettek Perbálon?

K. R.: Igen, de persze mint már említettem, más helyeken is érdeklődünk.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

K. R.: Természetesen igen, de szeretnénk biztonságos helyre elhelyezni Öt, ahol majd rendszeresen látogathatnánk.

Sz. M.: Szükségesnek tartod ezzel a témával való foglalkozást?

K. R.: Igen, mindenképpen! Nagyon sok szülő keresi a megoldást e tekintetben. Segítené egy intézményi lista, amely alapján elindulhat az érdeklődés. Az is megoldás lehetne, ha erre lenne külön szervezet, ahol szakemberek segítenék megtalálni a legeszeibb megoldásokat, hogy ne a szülőknek kelljen érdeklődni olyan belső kérdésekről, amelyeket nem szívesen adnak ki az intézményvezetők.

Sz. M.: Igen, én is nagyon fontosnak tartom! Ezt így zárógondolatként, hogy jó lenne, ha ezt a megfogalmazást, tovább gondolhatnánk együtt is akár és tehetnénk érte, mint ahogyan a kuratóriumi elnökséget is vállaltad, segítve más szülőket.

K. R.: Igen, ez is egy nagy projekt feladat lehetne, jelenlegi feladataink átrendezésével.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy ez által is közelebb kerüljenek a szülők a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 2.

Interjú Katona Gabriellával – 2022. március. 24.

Székely Márta: Szia Gabi! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak párat röviden megfogalmazni.

B. jelenleg 23 éves és az intellektuális képességzavar súlyosabb fokozatával él.

Katona Gabriella: Igen.

Sz. M.: Mivelhogy már az előzőekben értesültem arról, hogy sikerült otthont találni szeretett B-nek, így kissé át kell alakítanom a kérdéseimet. Azt tudtam, hogy már két-három éve érdeklődtél folyamatosan. Hogyan is indultál el, hogy megtaláld a legmegfelelőbb otthont?

K. G.: Igen, valóban már több mint három éve, hogy elkezdtem keresni. Nagyon sok visszautasítást kaptam, amely eléggé elkeserített. Újból és újból el kellett indulni és talpra állni, még ha néha reménytelenül is.

Sz. M.: Nem lehetett könnyű ez a küzdelem sem, de nagy elismerésem, hogy kitartottál a megoldásig! Miből merítettél erőt?

K. G.: Tudod, amely könyvet kölcsön adtam, Dr. Kálmán Zsófia: Bánatkő /Sérült gyermek a családban/ című könyv, nagyon segített áthaladni a kríziseken (Kálmán 2004).

Sz. M.: Mit tapasztaltál, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik intézményt keresnek szeretett családtagjaiknak az iskolai élet után?

K. G.: Sajnos nem tudtak érdemlegesen segíteni a szakemberek, mert ha ajánlottak egy otthont, azt nekem kellett felhívni, érdeklődni és más otthonok után is kutatni.

Sz. M.: Értem! Mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

K. G.: Telítettek az otthonok, nem biztatnak semmivel, hogy előreláthatólag mikor lesz üresedés.

Sz. M.: Hogyan indultál el, sorra vetted az intézményeket és érdeklődtél? Volt egy lista, amelyből tájékozódhattál?

K. G.: Nem, nincsen lista, az önkormányzatnál sem tartják nyilván egycsokorban ezeket az otthonokat. Elkezdtem kikeresni a címeket, telefonszámokat, egyenként felhívni az intézményeket és érdeklődni. Rengeteg időmbe telt sikertelenül. A Kézenfogva Alapítványnak volt ez ügyben megmozdulása, de miután nem kaptak rá támogatást abbamaradt a lelkes elindulás.

Sz. M.: Értem. Nagyon örülök, hogy végül sikerült megtalálni azt az intézményt, amelyben nyugodt szívvel ott tudtad hagyni B. Megfelelt az elvárásaidnak és látogatható rendszeresen?

K. G.: Nagy nehézségek árán sikerült bejuttatni Öt Tordásra egy ismerős által. Az első három hónapban nem engedélyezték a látogatást a beszoktatás miatt, de utána látogatható folyamatosan. Hamar beilleszkedett, nagyon megkedvelték és láthatóan jól érzi magát.

Sz. M.: Ezt jó hallani és tudom is, hogy jó helyre került, mivelhogy voltam ott intézménylátogatáson és valóban kellemes az atmoszférája (légköre) a helynek, hatalmas kerttel, gyönyörű zöld növényzettel szép és jól felszerelt szobákkal van ellátva az intézmény. Nappali foglalkozások, programok színesítik az életidőt, tehát nem is unatkoznak. Tudom, hogy B-nek nagyon fontos az elfoglaltság, a társaság és a szeretet.

K. G.: Igen, el sem hiszem, hogy sikerült.

Sz. M.: Szükségesnek tartod ezzel a témával való foglalkozást?

K. G.: Oh, nagyon is! Hiszen annyi tanácstalan, kereső szülő várja, hogy valaki tájékoztassa, mutasson irányt, hogy merre indulhat el, hol érdeklődhet. Nekem nagyon sok időm, energiám van benne.

Sz. M.: Gondolom, de azért megnyugtató, hogy B-nek jó helye van! Nekem is szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az amúgy is érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 3.

Interjú Seprős Krisztinával – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Kriszti! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típust. Hány éves most A.?

Seprős Krisztina: Már 20 éves, ennyire megy az idő. Klinefelter-szindrómával született.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe, hol tanul A.?

S. K.: Hát, kirúgták az iskolából, így most otthon vagyunk. Nekem fél állásom van, a volt párom felajánlotta, hogy ameddig ledolgozom a munkaidőmet, addig vigyáz rá. Felerősödtek a tünetei, ezt pedig nem tolerálták az iskolában, nem úgy, mint ti régen, hogy humorral vagy bárhogyan kulcsotok volt őhöz. Javasolták, hogy a pszichológussal vegyem fel a kapcsolatot. De én úgy gondolom, ha nem dühöng, nem tombol, nem bánt senkit, csak csínytevései vannak, azért nem gyógyszerezem be. Kidobált dolgokat az ablakon, nem gondolták, hogy nem lehet nyitva az ablak az ő jelenlétében.

Sz. M.: Oh, ez nem jó hír. Kerestetek másik helyet?

S. K.: Igen, de sajnos nem fogadják be, amikor elmondom, hogy milyen csínytevésai vannak. Például a Down Alapítványnál sem vállalják a felelősséget, ott sem zárják az ajtót, ablakot. 20-25 fő van és egy foglalkoztató. Ő nem ülne három órát a korongozó mellett.

Sz. M.: Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

S. K.: Hát nincsen segítség, egyedül kell keresni a szülőnek iskolát, fejlesztést, otthont, bármit. A szülők között szájról – szájra terjed, egymástól tájékozódnak. Nagyon kevés olyan ember van, mint a volt osztályfőnöke. Leszervezte az iskolákat, mindenről tájékoztatott. Mások nem érnek rá az ilyen jellegű segítségadásra.

Sz. M.: Hogyan indultok el? Ha még nem is aktuális, de gondoltatok már rá, hogy hogyan tovább?

S. K.: Az interneten tájékozódok, de semmi esélyt nem látok arra, hogy találnánk egy olyan helyet, ahol jó szívvel ott merném hagyni a gyerekeimet. Gondolom, hogy nem lenne kapacitás arra, hogy annyira odafigyeljenek rá, hogy hetente kétszer hashajtót adjanak, hogy turmixolják a húst, mert másként nem eszi meg, vagy a folyadékbevitelt ellenőrizték. 30 kg még így is és 160 cm magas. Nagyon kell vigyáznom rá.

Sz. M.: Nagyon jó, hogy ilyen sok türelmed van! Érdeklődtetek már valahol?

S. K.: Nem, mert amiket hallani lehet, én inkább magam mellett tartom, ameddig csak bírom. Aztán lesz, ami lesz.

Sz. M.: Ha mégis érdeklődnél, akkor milyen szempontokat helyeznél előtérbe?

S. K.: A tudod, egy emberes, tehát az első, hogy hány személyzet van az intézményben, egy szobában hányan vannak, napközbeni elfoglaltságok mennyire változatosak.

Sz. M.: Mit gondolsz, mennyi lehet a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

S. K.: Csak arra tudok hagyatkozni, amit hallottam, hogy több év.

Sz. M.: Ha lenne egy ideális hely, akkor Budapest vagy vidék?

S. K.: Budapest környéke inkább.

Sz. M.: A családban maradás, ha nagyon hosszútávra gondolunk, akkor is?

S. K.: Most így gondolom, aztán nem lehet tudni, hogy mit hoz az élet.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

S. K.: Tudod, egyedül nevelem két gyermekemet, így már megszoktam, hogy a pihenés és kikapcsolódás is együtt történik.

Sz. M.: Mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

S. K.: Igen, érdemes, mert nem mindenki tudja megtenni, hogy ennyire elköteleződik a gyerekei mellett.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 4.

Interjú Vízi Mihállyal – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Üdvözlöm Mihály! Köszönöm, hogy vállalta a beszélgetést. Azokra a kérdésekre keresem a választ, amelyekről már régen is beszéltünk az intézménykereséssel kapcsolatban.

A képzés amit végzek mint tudja is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most a V.?

Vízi Mihály.: Most 19 éves, hidrocefália, hipeaktivitás és értelmi problémája van.

Sz. M.: Érdekes, mert V-nek nem igazán feltűnő a hidrocefália. Most járnak valamilyen intézménybe?

V. M.: Sajnos nem, mert nem vették fel, utolsó pillanatban mondták meg, augusztus végén, hogy nem tudják felvenni, túljelentkezés miatt.

Sz. M.: Ez szomorú, mert tudom, hogy nagyon szeret iskolába járni. Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látja, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

V. M.: O igen, mindennap kérdezi, hogy iskola? Iskola? Szereti a közösséget.

Én nem tudok segítő közösségről, nekem mindent egyedül kellett intézni, most is szeptemberbe sok iskolában érdeklődtem, de már késő volt, beteltek a helyek.

Sz. M.: Gondoltak már rá, hogy hogyan tovább?

V. M.: Én úgy gondolom, ha én már nem leszek, akkor az anyjával együtt gyámság alá kerül és beteszik őket együtt egy intézménybe.

Sz. M.: Igen, értem. Tudom, hogy V. anyukájának is van problémája. Érdeklődtek már valahol?

V. M.: Nem, most inkább az iskola foglalkoztat, mert sajnálom, hogy amit megtanult, nem tudja gyakorolni, mert nincs kivel. Én a megélhetésünkért dolgozok, elviszem orvoshoz, meg amit kell, de már nem marad idő eljárni vele tanulni.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján lenne érdemes érdeklődni? Mi az, ami érdekelné egy intézménnyel kapcsolatban?

V. M.: Mindenesetre engem az érdekel, hogy milyen ott a közösség, hogy V. jól érezze magát, nem baj, ha sokan vannak, csak ne verjék össze egymást a társakkal. Menjenek sokat külső programokra.

Sz. M.: Mit gondol, hogy mennyi lehet a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

V. M.: Úgy hallottam, hogy sokat kell várni.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidék is szóba jöhet intézmény kapcsán?

V. M.: Azért nagyon messzire nem szeretném vinni.

Sz. M.: Jelentkeztek már valahová?

V. M.: Nem, még nem.

Sz. M.: Akkor, ha jól értem, akkor van lehetőség a családban maradásra?

V. M.: Igen.

Sz. M.: Hogyan tudnak pihenni, feltöltődni?

V. M.: Én sokat dolgozom éjszaka, így nappal pihenem ki magam. Nyáron pedig V. táborba vitték 1-2 hétre, ekkor mi is el tudtunk menni valahová.

Sz. M.: Mit gondolsz, van értelme ezzel a témával foglalkozni?

V. M.: Hát persze, az embernek szüksége van segítségre, az eligazításra.

Sz. M.: Segítené a keresésben, ha lenne egy lista az intézményekről, hogy könnyebben találjanak megfelelő helyet?

V. M.: Akkor már én is több helyet megnéztem volna, de igen, biztosan.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb kerüljenek a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 5.

Interjú Gerőcs Ritával – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Rita! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most a kis M.?

Gerőcs Rita.: 12 éves a M. -kám, központi látóideg sérülése van és súlyosan halmozottan sérült.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe?

G. R.: Igen a Pattogós utcába járunk.

Sz. M.: Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthont keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

G. R.: Hivatalosan a Bizottságnak kellene segítséget nyújtani, akik kijelölték az intézményt.

Sz. M.: Hogyan indultok el? Ha még nem is aktuális, de gondoltál már rá, hogy majd hogyan tovább?

G. R.: Mivelhogy most 50 éves vagyok, még talán 70 éves koromig el tudom látni őket, mármint a két gyermekemet. Egyedül nevelem őket egy albérletben, így egyedül dönthetek ez ügyben. Azon még nem gondolkodok, hogy beadjam valahová, talán 20 éves kora körül.

Sz. M.: Akkor még nem is érdeklődtél?

G. R.: Nem érdeklődtem, de hallottam, hogy nehéz megfelelő intézményt találni.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődnél? Mi az, ami érdekelne egy intézménnyel kapcsolatosan?

G. R.: Fontos, hogy legyen elegendő személyzet, hogy az ápolásra szorulókat is el tudják látni rendesen. Legyenek foglalkozások, mert M. nagyon igényli, hogy szórakoztatva legyen, nem szeret unatkozni.

Sz. M.: Mit gondolsz, mennyi lehet a várakozási idő egy támogatott intézményben?

G. R.: Hallottam, hogy sokat kell várni. De igazából, nem is lehet megfizetni, mert egy alapítványi intézményben százezer forintot kell fizetni havonta.

Sz. M.: Akkor a családban maradást választod?

G. R.: Igen remélem, hogy bírom majd.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

G. R.: Sajnos csak az éjszakai pihenés van, nyáron nem tudjuk megengedni magunknak.

Sz. M.: Hogyan látod, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

G. R.: Mindenképpen! Reménykedek, hogy amikorra oda érünk, akkor már szervezettebb lesz minden és addigra több lehetőség is adódik, mint most.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb kerüljenek a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 6.

Interjú Szenczi Eszterrel – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Eszter! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most A.?

Szenczi Eszter.: 15 éves a drágám. Rett szindrómával él.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe?

Sz. E.: Igen, a Salkaházi iskolában járunk. Itt 16 éves koráig maradhat, aztán egyáltalán nem biztosított a helye, mivelhogy az igazgató egyénileg bírálhatja el, hogy évente hosszabbít vagy sem.

Sz. M.: Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

Sz. E.: Azt gondolom, hogy kell lennie valamilyen támogató szolgáltatásnak, de nem tudom hogy hol, kik foglalkozhatnak ezzel. A Rett Alapítvány sokat segít nekünk, táborokat szervez, előadásokra hívja a szülőket, szóval ők segítenek.

Sz. M.: Ha még nem is aktuális, de beszéltetek már erről a férjeddal, hogy hogyan tovább?

Sz. E.: Igen, gondolkodunk rajta. Már külön bankszámlán is elkezdtünk gyűjtögetni erre. Nehéz, mert A. nem tudja ellátni magát, segítségre szorul, de viszont egy bűbájos, mosolygós személy, aki nagyon igényli a foglalkozásokat. Szeret iskolába járni.

Sz. M.: Érdeklődtetek már intézményekben?

Sz. E.: Konkrétan még nem, de tudjuk, hogy olyan intézményt kellene találnunk, ahol az alapító okiratban szerepel, hogy el tudják látni A. Viszont a nagykorúvá válásnál gyámügyi kérelmet kell indítani, gyakorlatilag egy idegen nevelné a gyereket. Ő fog rendelkezni a hivatalos dolgai felett, és ha 18 év után nem tudja magát ellátni, akkor ő dönt a sorsáról. Lehet a szülő is gyám, ha végigjárjuk, de ez nem rajtunk múlik.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődnétek? Mi érdekelne az intézménnyel kapcsolatban?

Sz. E.: Elsősorban az, hogy legyen elegendő személyzet az ellátása miatt. Legyenek foglalkozások, hogy ne épüljön le.

Sz. M.: Mit gondolsz, hogy mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

Sz. E.: Azt tudom, hogy az állami intézmények beteltek, hallottam, hogy bűbájosan elmondják, hogy még várólistára sem tudnak ígéretet tenni. Akinek sok pénze van, ők találhatnak jó helyet. Két millió forint beugró és napi 12 ezer forint nem mindenkinek van.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődnétek?

Sz. E.: Inkább közelebb, ha addig eljön valami csoda és lesz változás.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

Sz. E.: Nem, még nem jelentkeztünk, talán van még egy kis időnk.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

Sz. E.: Igen, elsősorban marad A. családban és majd meglátjuk.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

Sz. E.: Vidéken lakunk, így olyan mintha mindig nyaralnánk.

Sz. M.: Mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

Sz. E.: Nagyon érdemes, de megmondom őszintén, hogy inkább kisebb közösségeket kellene létrehozni, ahol összefognak a szülők és szakemberek, hogy elinduljon valami előrelépés ebben az irányban.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 7.

Interjú Schüzler Gáborral – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Gábor! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most G.?

Schüzler Gábor.: 19 éves most G. és autista

Sz. M.: Jártok valamilyen intézménybe, hol tanul G.?

S. G.: Igen tudod, Ritáékhoz járunk a Havannára.

Sz. M.: Igen, a SOFI. Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

S. G.: Nincsen segítség, nekünk kell keresni, ha szerencsés valaki, akkor ismeretség útján esetleg találhat, de még ez sem biztos.

Sz. M.: Hogyan indultok el? Ha még nem is aktuális, akkor gondolatok már rá, hogy hogyan tovább?

S. G.: Gondoltunk rá, de semmiképpen nem állami intézményben.

Sz. M.: Érdeklődtetek már? Hol?

S. G.: Ilyen apartmanházakat néztünk, ahol öt millió forint a beugró egy szobára plusz rezsi költség, és ha nem tetszik, akkor valamennyit visszafizetnek.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődtök? Mi az, ami érdekel az intézménnyel kapcsolatban?

S. G.: Jó lenne külön szoba, szervezett szabadidő, hasznos időtöltés, mármint olyan munka, amit tanulnak most. Például a szövés nagyon megy neki, a parkrendezés kevésbé. Az agyagtárgyak készítését is szereti, éppen a napokban hozott haza egy kis párologtatót. Járnak Tangazdaságban is, az inkább élmény neki, de nehezebb csinálni.

Sz. M.: Ha már érdeklődtetek, mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

S. G.: 5-6 év is lehet, de mi nem adnánk be állami helyre.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődtök?

S. G.: Mindenképpen közelebb eső vidék jöhetne szóban.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

S. G.: Nem jelentkeztünk, mert még a leválás is gondot okozna mindannyiunknak. Nagyon hiányzik nekünk, ha egy napot a nagyszüleinél van, már akkor is.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

S. G.: Még fiatalnak érezzük magunkat, így mindenképpen kitoljuk a végsőkhig.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

S. G.: Hosszabb időre nem tudunk elmenni, inkább csak egy-két napra szoktunk elutazni közelebbi helyekre.

Sz. M.: Mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

S. G.: Igen jó lenne, ha tudna ajánlani az osztályfőnök pár helyet, ami nem megfizethetetlen és G-nek is megfelelő, hogy ne leválásnak éljük meg, hanem inkább olyan külön élésnek, ahol ott lakhat, dolgozhat és hétvégére hazajöhet.

Sz. M.: Ez tényleg tökéletes megoldásnak tűnik, igazán örülnék, ha megvalósulhatna.

S. G.: Ha tehetném, bizony megvalósítanám, hogy másoknak is legyen elérhető áron megfelelő megoldás. Szakemberek is biztosan inkább dolgoznának egy ilyen helyen.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 8.

Interjú Szekeres Emesével – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Emese! Köszönöm, hogy ilyen nehéz helyzetben is vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most K.?

Szekeres Emese.: 11 éves és az autizmusa mellett még értelmileg is akadályozott.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe, hol tanul K.?

Sz. E.: A Pattogós utcában járunk, de most sajnos nem tudják iskolába vinni, szakember hiány miatt nem oldható meg. Hirtelen kórházba kerültem és ideiglenesen gyermekotthonba helyezték el, nagy nehézségek árán egy szociális munkás jóindulatú segítségével. Először a Heim Pál kórházba vitték. Most gyámság alatt van, majd vissza kell szerezni a felügyeleti jogot.

Sz. M.: Oh, ez szomorú hír. Tudtok „beszélni” telefonon?

Sz. E.: Igen kihangosítják a telefont, és amikor hallja a hangomat, akkor mosolyog. A első napokban nem is mosolygott, újra bevizelt, nem evett.

Sz. M.: Remélhetőleg visszaáll a „rend”, ha már újra együtt lesztek.

Sz. E.: Bízom benne, hogy sikerül pár hét alatt visszaszoktatni arra, amit már tudott.

Sz. M.: Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

Sz. E.: Csak tanácsot adnak esetleg, de kézzel fogható címek, vagy ajánlások nincsenek. A Szülőknek kell keresni, ha van jó szülő csoport az előny, mert megosztják egymás között az információkat. Jelenleg munkaközösségi vezető vagyok és ez jó ötlet, hogy ezzel foglalkozzunk komolyabban, hiszen saját érdekünk.

Sz. M.: Igen. Hogyan indultok el? Ha még nem is időszerű, de gondoltál már rá, hogy hogyan tovább?

Sz. E.: Sokat foglalkoztat ez a téma, mert egyedül nevelem és tényleg nincsen érdemleges segítség, most az elhelyezése is nagy gondot okozott.

Sz. M.: Érdeklődtél már? Ha igen, akkor hol?

Sz. E.: Érdeklődtem, interneten is nézelődtem. Ipolytölgyesen voltam, 18 éves kortól lehet igényelni. Olyan barakk jellegű az egész, államilag támogatott, katolikus intézmény. Gánt pedig egy bányatelep, de ott szebb az intézmény, buszmegállóhoz közel van.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődsz? Mi az, ami érdekel az intézménnyel kapcsolatosan?

Sz. E.: Jó lenne inkább autizmus specifikus intézmény, de itt vegyesen vannak mindkét helyen. Foglalkoztatásra szükség lenne mindenképpen, fontos, hogy ne legyenek sokan egy szobában és államilag támogatott kellene.

Sz. M.: Ha már érdeklődtél, mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

Sz. E.: Várólista van mindenhol. Talán a Család-segítő, ha tud segíteni.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődsz?

Sz. E.: Jó lenne Pest környékén, de ha nincs más, akkor kénytelen leszek elfogadni azt, ami van.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

Sz. E.: Nem, még nem adtam be a jelentkezést sehová.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

Sz. E.: Remélem, hogy még egy jó pár évig igen, aztán meg kell oldani, hogy biztosítva legyen a helye.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

Sz. E.: Ketten szoktunk pihenni, aktív pihenéssel. Rengeteget megyünk mindenhová kirándulni, ez nagyon jól tesz nekünk.

Sz. M.: Hogyan látod, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

Sz. E.: Nagyon is érdemes, nem merem remélni, hogy esetleg eljöhessen az az idő, amikor segítenek ebben, hogy megtaláljuk a megfelelő intézményt. Már az is jó lenne, ha az osztályfőnök adna egy jó pár címet, amelyeket sorban megnézhetnénk.

Sz. M.: Ez a gondolat jó ötlet, mert ha a végzős tanulók osztályfőnökei tudnak adni egy friss listát, akkor már el lehet indulni valamerre.

Sz. E.: A szülői munkaközösségben ez megbeszélés tárgya lesz.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 9.

Interjú Dinka Melindával – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Üdvözlöm kedves Melinda! Köszönöm, hogy vállalta a beszélgetést.

A képzés, amit végzek ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet-lehetőségek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most V.?

Dinka Melinda.: 22 éves a V. Koraszülött volt, gyermekkori autizmus és a hiperaktivitás is jelen van, elég sok baja van szegénynek. De nagyon szeretjük őt.

Sz. M.: Most járnak valamilyen intézménybe, hol tanul V.?

D. M.: Nem járunk sehová, én vagyok vele egész nap, ameddig az anyja dolgozik. Nagyszülőként van időm sokat foglalkozni vele. Naponta négy órát volt iskolában, de a hiányzások miatt el kellett jönnünk. Sajnos az iskolában szülői értekezlet elé vitték a problémáját, nagyon kellemetlen volt. Pedig csak annyi volt, hogy amikor nagyon görcsölt a hasa a havi ciklus idején, akkor nem láttam értelmét bevinni pár napig az iskolába.

Sz. M.: Oh, ez kellemetlen. Így nagyszülőként bemutatva, hogyan látja, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

D. M.: Az iskolai évek alatt inkább van segítség, utána már kevésbé.

Sz. M.: Hogyan indulnak el? Ha még nem is aktuális, de majd hogyan tovább?

D. M.: Azt gondolom, hogy majd el kell kezdenünk felkutatni intézményeket és azokat egyenként megnézni személyesen. Mert nem mindegy, hogy hova kerül majd.

Sz. M.: Érdeklődtek már? Ha igen, akkor hol?

D. M.: Államilag támogatott otthont még nem kerestünk. Ismerősünk mondta, hogy nagyon sokat kell befizetni a jobb helyekre, nem is tudom, az ilyen magán otthonokat ki tudja megfizetni. Jó lenne, ha épülnének egyszerű kis lakóházak, amelyben több szoba van, akár közös zuhanyzóval és ott ellátnák őket. Okosan lehetne ezt kevesebb pénzből is, csak foglalkoznának vele olyan emberek, akik ezt megtehetik anyagilag és szakmailag.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődnének? Mi az, ami érdekli egy intézménnyel kapcsolatban?

D. M.: Olyan helyre lenne szükség, ahol a nem beszélő, halmozottan sérülteket is tudják fogadni, akik ellátásra szorulnak.

Sz. M.: Mennyi lehet a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

D. M.: Nagyon sok idő, és már hallottunk olyat is hogy kevés a személyzet, nem tudnak úgy foglalkozni velük, mindennapos mozgásigényüket sétával esetleg programszervezéssel kielégíteni. Ezért jobb lenne egy magán intézmény.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődnének?

D. M.: Akár messzire is elvinnénk, csak jó helye legyen. Ameddig tudunk járni, addig biztosan rendszeresen elhoznánk hétvégére, vagy látogatnánk.

Sz. M.: Jelentkeztek már valahová?

D. M.: Nem, még nem jelentkeztünk sehová.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

D. M.: Igen, ameddig bírjuk, addig igen.

Sz. M.: Hogyan tudnak pihenni, feltöltődni?

D. M.: A lányoméék sokat utaznak, de mi kettesben otthon V-vel, vagy Erdélyben pihennünk.

Sz. M.: Hogyan látja, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

D. M.: Igen, érdemes! Nagyon sokan tájékozatlanok, akár felvilágosítás is segítené, vagy ha valakik felkutatnák a lehetőségeket, egy szervezet is létre jöhetne, ahová bemehetne a szülő, nagyszülő érdeklődni. Ott lehetne sérülések szerinti lista a fogadó otthonokról, ahol persze szabad helyel rendelkeznek és még megfizethető áron.

Sz. M.: Ez igazán jó lenne! Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 10.

Interjú Fabich Enikővel – 2022. október. 21.

Székely Márta.: Szia Enikő! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést. Azokra a kérdésekre keresem a választ, amelyekről már régen is beszélünk az intézménykereséssel kapcsolatban.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most L.?

Fabich Enikő.: Már 20 éves lett a L. Amint tudod is, Down szindrómás, nem beszélő, értelmileg akadályozott, tünemény. Mindent megért, alkalmazkodó, segítőkész.

Sz. M.: Igen, tudom, imádnivaló jóság. Most jártok valamilyen intézménybe, hol tanul L.?

F. E.: Az Üllői úton lévő készségfejlesztő iskolában, a Bárcziban jár és a Friss utcai gyermekotthonban van hetente öt napot. Hétfőig pedig otthon.

Sz. M.: Így érintett szülőként, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthont keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkesé válna az ellátása?

F. E.: Semmilyen segítség nincsen, megszűnt minden szociális támogatás. Mi, soha nem kaptunk támogatást, csak a családi pótlékot. Az ápolásit sem igényeltük, mert dolgoznunk kellett. Támogatott otthonokról nincsen információ, sem egy szervezet, aki kezünkbe adna egy listát, vagy címeket online, hogy nézzük meg közösen a család. Például arra sem figyelmeztetett senki, hogyha lejár a személyigazolványa és közben nagykorúvá válik, akkor mi nem is hosszabbíthatjuk meg. Nem lehet megbízottként, a gyámügy határozza meg. Kérvényezni kell a gondnokság alá helyezést és legalább két év, amire egy határozat megszületik. Például, mi a férjemmel nem is írhatnánk alá, ha egy műtetre kerülne a sor, csak akkor, ha már a gondnokság alá helyezés megtörtént.

Sz. M.: Hogyan indultok el az otthontalálás tekintetében, ha L. befejezi az iskolát?

F. E.: Először egy olyan otthont szeretnénk találni, ahol hétfőtől péntekig lehet, és dolgozhat például takarító vagy kertészként legalább fél állásban, hogy ne a rokkantsági járadéka legyen, hanem kapjon nyugdíjat, ami a minimálbérhez kötött.

Sz. M.: Érdeklődtetek már? Ha ige, akkor hol?

F. E.: Igen, próbálunk keresni, de nehéz elindulni, mert nincsenek kapcsolódási pontok. Például, amikor L. megszületett, akkor megkérdeztem a kórházban, hogy mi lesz majd, ha nagykorúvá válik, hogyan gondoskodhatok róla. Az volt a válasz, hogy az még nagyon messze van, addig nagy változások lesznek. Eltelt 20 év és semmilyen változás nem történt.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődtök? Mi az, ami érdekel az intézménnyel kapcsolatosan?

F. E.: Az ár, az nagyon lényeges szempont. De természetesen szeretnénk a férjemmel, ha jó helyre kerül, ahol nyugodtságban van, dolgozhat és a hely kulturált, elfogadó személyzettel.

Sz. M.: Ha már érdeklődtetek, mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

F. E.: Nagyon sok és nem biztos, hogy lesz üresedés, ezért máshol is érdeklődünk. Ha már ott tartunk, akkor az egyházakhoz fordulunk majd segítségért.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődtök?

F. E.: Inkább Budapest környékén szeretnénk találni, de más hely is szóba jöhet.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

F. E.: Nem, még nem jelentkeztünk.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

F. E.: Inkább szeretnénk megtalálni neki a biztonságos helyet és persze látogatnánk őt, vagy hétvégre hazavinnénk, amikor csak tudjuk.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

F. E.: Ez egy másik gond, volt rá példa, hogy kerestünk helyet, ahol be tudják fogadni két hétre, ameddig síelni megyünk a férjemmel és a másik két testvéremmel. Hát, nem mondom, hogy hol, de szívfacsaró körülmények voltak. Aztán az édesanyám jött ide Erdélyből, aki vigyázott rá végül.

Sz. M.: Mit gondolsz erről, érdemes a témával foglalkozni?

F. E.: Mindenképpen érdemes, szükségünk van segítségre.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 11.

Interjú Fogarasi Katalinnal – 2022. október. 22.

Székely Márta.: Szia Kati! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most F.?

Fogarasi Katalin.: 11 éves lesz október 25-én. Autizmus spektrum zavarral él.

Sz. M.: Tudom, hogy most jár iskolába F.

F. K.: Igen, most még van hová, de azért is kérdeztem a buszmegállóban tőled, hogy mit gondolsz, merre induljak el. Mert már most el kell kezdenem, hogy legyen helye, ahol tovább tanulhat.

Sz. M.: Így érintett szülőként, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

F. K.: Sajnos nem tudok róla, jó lenne, mert egyedül nevelem és nagyon nehéz. Olyan lista kellene, amelyben fel van tüntetve az is, hogy milyen sérülési típust fogadnak. Van-e például olyan állami intézmény, amely autizmussal élőket fogad és hasonló információkat tartalmazna. Az oviban felírtak címeiket, csak úgy barátságból, hogy hol érdemes érdeklődni. Iskolában már nem foglalkoznak ilyesmivel, nem ennyire elhívatottak, talán. Nem akarok általánosítani, ez csak az én tapasztalatom. Például szülőként szereztem címet, hogy hova vigyem fejlesztésre. Nem is tudom, hogyan működnek ezen a területen az ügyintézők, mert az egyik kis frissen végzett szakember, azt javasolta, hogy az iskola-szünetben fektessem be kivizsgálásra F-t. Fogalma nem volt róla, hogy mennyi a várakozási idő egy ilyen helyen, vagy hogyan működik az egészségügy. Már régebben küldtem e-mailt, több hónapot kell várni és még 60 ezer forintba kerül, ha nem kerületi lakós. Nem

is értem, akkor mindenki másnak fizetnie kell? Azt tapasztalom, hogy nincsen kommunikáció a szakemberek között.

Sz. M.: Hogyan indulnál el?

F. K.: Nem tudom, hogy mikor tesz jobbat az ember, ha időben elhelyezi, vagy ha hirtelen szükségessé válik. Akkor pedig, ki tudja, hogy mit találunk, ha nem is tudom, hogy kihez fordulhatok ez ügyben.

Sz. M.: Érdeklődtél már? Ha igen, akkor hol?

F. K.: Gyöngyösön érdeklődtem, 100 ezer forint volt havonta, amit sajnos nem tudok megfizetni.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődsz? Mi az, ami fontos lenne az intézménnyel kapcsolatosan?

F. K.: Szeretném, ha lenne amiből tudok választani. Elmenni, megismertetni F-val az ot-tani életet, a gyerekeket, személyzetet. Én is szeretném látni, hogy ottan jól érzik magukat.

Sz. M.: Ha már érdeklődtél, mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

F. K.: Gyöngyösön például 60-an vannak várólistán.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődsz?

F. K.: Azt tudom, hogy Debrecenben van külön intézet autistáknak. Arra gondoltam, hogy még van tíz évem a nyugdíjig, aztán pedig leköltöznénk Debrecenbe, ott neki jobb lenne autisták között. Én is közel lennék és bármikor találkozhatnánk.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

F. K.: Nem, nem jelentkeztünk.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

F. K.: Igen, lenne. Csak dilemma, hogy mi a jobb, ha a végsőig kényeztetni, szeretgeti a szülő, vagy ha már idejében beszoktatja valahová. Annyira ragaszkodik hozzám.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

F. K.: Mindenhová együtt megyünk, együtt pihenünk, együtt sétálunk.

Sz. M.: Mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

F. K.: Igen, érdemes, nagyon is érdemes. Például az AOSZ is adhatna egy olyan tájékoztatót, hogy hol keressenek a szülők ilyen intézeteket, fejlesztő foglalkozásokat, támogatásokat.

Sz. M.: Az Autisták Országos Szövetségére gondolsz?

F. K.: Igen, de az ilyen jellegű iskolák szakemberei is összefoghatnának ez ügyben.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékoztatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 12.

Interjú Andrásik Margóval– 2022. október. 22.

Székely Márta.: Szia Margó! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést. Régen találkoztunk. Azokra a kérdésekre keresem a választ, amelyekről már régen is beszélünk az intézménykereséssel kapcsolatban.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségnek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most a P.?

Andrásik Margó.: 19 éves és autista

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe? Emlékszem, amikor eltanácsolták sajnos.

A.M.: Békásmegyerre, a Kaptár Napközi otthonba jár, nagyon jól érzi ott magát. Az előző hely nem fért bele a profiljába, nem volt meg a mindennapi rutin, a séta, az inni való bizonyos időközönként, meg ilyenek.

Sz. M.: Tetszik, hogy mindig humorosan fogalmazol. Érintett szülőként, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknél, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

A.M.: Nincsen ilyen jellegű segítség, a szülők egymás között osztanak meg a híreket. 20 évvel ez előtt javasolták a korai fejlesztőt, aztán a Katona módszert, nem működött, aztán a Pető módszert, az sem vált be, majd a Dévény Anna módszer segített. 0-tól 6 hónapos korig nagyon jó eredmények érhetők el, ameddig az egyik agyfélteke átveszi a másik funkciót és javítja az egymás közötti kapcsolatot. Az úszó iskolánk is, ahol dolgozom, szájhagyomány útján működik a szülők között. Például, ha egy Rett szindrómás gyerek nem időben kerül hozzánk, akkor már nem tudunk segíteni érdemlegesen.

Sz. M.: Értem. Hogyan indultok el? Gondoltatok már rá, hogy hogyan tovább?

A.M.: Más szülőktől érdeklődök, szülőcsoportokban tájékozódok. De meg kell, hogy említsem az Autizmus Alapítványt, akik idáig a legtöbbet segítettek nekünk. Ők felhívták a figyelmünket arra, hogy milyen támogatás jár. Abban bízok, hogyha intézményi listára lesz szükségünk, akkor abban is tudnak segíteni.

Sz. M.: Érdeklődtetek már? Ha ige, akkor hol?

A.M.: Balassagyarmaton érdeklődtem, 18 éves kortól lehet feliratkozni, de nem iratkoztunk fel. Voltam Sződligeten, Csömörön, de nagyon elzárt helyek ezek a külvilágtól, az egyik egy kukoricásban, a másik az erdő szélén, semmi inger nincsen nekik, siralmas helyek vannak. Az állam csak az egyházi intézeteket támogatja, az alapítványi és civil szervezeteket nem.

Sz. M.: Milyen szempontok alapján érdeklődtök? Mi az, ami érdekel az intézménnyel kapcsolatban?

A.M.: Legfontosabb szempont, hogy autizmus specifikus ellátó hely legyen. Mert az előző helyen is az volt a gond, hogy nem értették meg. Ilyenkor jönnek elő a viselkedési problémák.

Sz. M.: Ha már érdeklődtél, mennyi a várakozási idő általában egy támogatott intézményben?

A.M.: 20 éves várólista van. Egy alapítványi helyre pedig 6 millió forint lenne a beugró és havi 200-300 ezer forint. Most 12 szülőt keresnek, de nem találnak, akik ki tudnák fizetni.

Sz. M.: Csak Budapesten- és környékén, vagy távolabbi vidékeken is érdeklődnél?

A.M.: Jobb lenne közelebb, de ha találunk megfelelőt, akkor távolabb is jó. 2040-re ígérik, hogy lesznek kitagolt helyek. Vidéken, ilyen 100 fős otthon nem pálya.

Sz. M.: Jelentkeztetek már valahová?

A.M.: Nem iratkoztunk fel várólistára. Mert ez is olyan, hogyha feliratkozunk és adódik egy hely, akkor azonnal menni kell, nincs idő a fokozatos beszoktatásra, ami P.-nél nagyon lényeges szempont. Itt ahol most vagyunk, engedték a fokozatos beszoktatást és nagyon jól bevált. Még a felnőtteknél nincsen olyan nagy gyakorlatuk a szakembereknek, inkább a piciknél van. Például mi, a Heim Pál kórházba régen nagyon nehezen tudtuk kivárni a sorunkat, borzasztó nehéz volt. De, ma már van auti specifikus váró. Legalább 30 évvel vagyunk lemaradva nyugattól.

Sz. M.: Lenne lehetőség a családban maradásra?

A.M.: Igen, még legalább 20 évig biztosan.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

A.M.: A szüleim sokat segítenek.

Sz. M.: Mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

A.M.: Igen, sok szülőnek segítség lenne, ha működnének olyan ellátó rendszerek, ahol azt mondanák: Figyelj, ha kikerültök 16 évesen az iskolából, akkor tudunk mutatni 20 nappali ellátó foglalkoztatót, 20 lakóotthont és hasonlókat. Ehhez képest a Facebookról tájékozódunk sokszor, én is több csoportban benne vagyok.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élt helyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 13.

Interjú Nagy Évával – 2022. október. 22.

Székely Márta.: Szia Évi! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés amit végzek mint tudod is, ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőséginek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típusát. Hány éves most É.?

Nagy Éva.: 19 éves és Down szindrómával született. Tudtuk hogy baj van, a vizsgálatok kimutatták, de vállaltuk és nem bántuk meg, mert rengeteg szeretet van benne.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe, hol tanul É.?

N. É.: A XV.-ik kerületben járunk.

Sz. M.: Így érintett szülőként, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknél, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehezkessé válna az ellátása?

N. É.: Mindenkinek magának kell kitaposnia az utat, szülők egymásnak adják át tapasztalataikat. Beszélgetések során kapunk információkat.

Sz. M.: Gondolatok már arra, hogy hogyan tovább?

N. É.: Igen, a férjemmel megbeszéltük, hogy ameddig csak bírjuk, addig velünk lesz É.

Sz. M.: Gondolom, hogy akkor nem is érdeklődtetek otthonok iránt?

N. É.: Nem, nem. De viszont, az érdekelne, hogyha itt már nem tanulhat É., akkor hol tanulhat tovább. Az osztályfőnök csak annyit mondott, hogy kezdjünk el nézegetni. Jó lenne, ha tudna adni egy pár címet, hogy hol próbálhatnánk meg. De erről szó sem esett.

Sz. M.: Akkor gondolom, nem kerestek még lakhatási lehetőséget?

N. É.: Nem.

Sz. M.: Ha jól értem, akkor nem is kérdés a családban maradás?

N. É.: Így van. Velünk élhet, ameddig bírjuk.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

N. É.: Nekünk a családi programok jelentik a pihenést munka és iskola után. A feltöltődés pedig, a gyülekezetben van.

Sz. M.: Ha nem is érint titeket, de mégis mit gondolsz, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

N. É.: Igen, nagyon fontos, mert sokaknak szüksége van rá!

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

3. számú melléklet: Interjú 14.

Interjú Tarjáni Tímeával – 2022. október. 22.

Székely Márta.: Szia Timi! Köszönöm, hogy vállaltad a beszélgetést.

A képzés, amit végzek ez a gyógypedagógia. Ezen belül pedig az iskola utáni élet- lehetőségek feltérképezése, hogy a sérült felnőtt populációnak milyen lehetőségei vannak a lakhatás terén az iskolai élet után. Érdekel, hogy a szülők miként találhatnak otthont felnőtt hozzátartozójuknak, hogyan tudnak elindulni, ha már oda kerül a sor. Nagyon sok kérdés foglalkoztat, de igyekszem csak pár kérdést röviden megfogalmazni.

Először is most pontosítani szeretném az életkort és a sérülés típust. Hány éves most M.?

Tarjáni Tímea.: 21 éves M. és értelmileg sérült.

Sz. M.: Most jártok valamilyen intézménybe, hol tanul M?

T. T.: Igen, a Gennaro Verolino Általános Iskolában tanul.

Sz. M.: Így érintett szülőként bemutatva, hogyan látod, milyen segítség adatott azon szülőknek, akik otthon keresnek szeretett családtagjaiknak, hogy idős korban is biztonságos helye legyen, amikor már nehézkessé válna az ellátása?

T. T.: Nem tudom, hogy kik tudnának ez ügyben segíteni. Pici korában kaptunk egy fejlesztő listát, válogathattunk belőle, azóta semmit.

Sz. M.: Hogyan indultok el? Ha még nem is aktuális, de gondolatok már rá, hogy hogyan tovább?

T. T.: Igen, de ilyen szempontból vita van a férjemmel, egyáltalán nem szeretné elhelyezni sehová, pedig most is lehetne kollégista.

Sz. M.: Érdeklődtek valahol, vagy egyáltalán nem?

T.T.: Beszéltünk már szakemberrel, arról is, hogy sajnos nem elég a fiataloknak a havi jövedelmük egy egyszerűbb otthonra sem. Az államilag támogatott otthon is havi 90 és 100 ezer forint körül van. Ingyenesen csak olyat lehet találni, ahol gyógyszeres kezelést javasolnak.

Sz. M.: Mi az, ami érdekelne egy intézménnyel kapcsolatban?

T. T.: Fontos, hogy olyan hely legyen, ahol jól érzi magát. Ahol nyugalom, béke van.

Sz. M.: Mit gondolsz, hogy mennyi lehet a várakozási idő egy támogatott intézményben?

T. T.: Nem tudom. Tényleg nem tudom.

Sz. M.: Akkor a férjed mindenképpen családban maradást támogatja?

T. T.: Igen, én sem akarom elhelyezni, de a kollégiumi elhelyezést azért javasoltam, mert minden dupla annyi időben kerül, amikor elmegyünk valahová.

Sz. M.: Hogyan tudtok pihenni, feltöltődni?

T. T.: A család együtt, mindenhová visszük a két gyereket.

Sz. M.: Hogyan látod, érdemes ezzel a témával foglalkozni?

T. T.: Érdemes. Például az iskolában szerveznek olyat, hogy meg lehet nézni intézményeket.

Sz. M.: Ez jó hír.

T. T.: Mindenképpen nappali foglalkoztató intézménybe szeretnék 25 éves kora után, addig három végzettséget is szerezhethet.

Sz. M.: Nekem szívügyem, hogy a szülők ne maradjanak tájékozatlanul ebben az érzelmileg megterhelt nehéz élethelyzetben és akár csak beszélgetések által is, de közelebb juthassanak a megoldáshoz.

Köszönöm szépen a beszélgetést!

Nyilatkozat

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Cím: 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40.
Tel.: +36-82/505-800
Honlap: <https://uni-mate.hu>

5. sz. függelék – Hallgatói és konzulensi nyilatkozat minta

NYILATKOZAT

Alulírott SZÉKELY MÁRTA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, GYÓGYPEDAGÓGIA SZAKOS szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2022. év 10. hó 28. nap

Székely Márta
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatomot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatomot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár 2022. év október hó 31. nap

[Signature]
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!